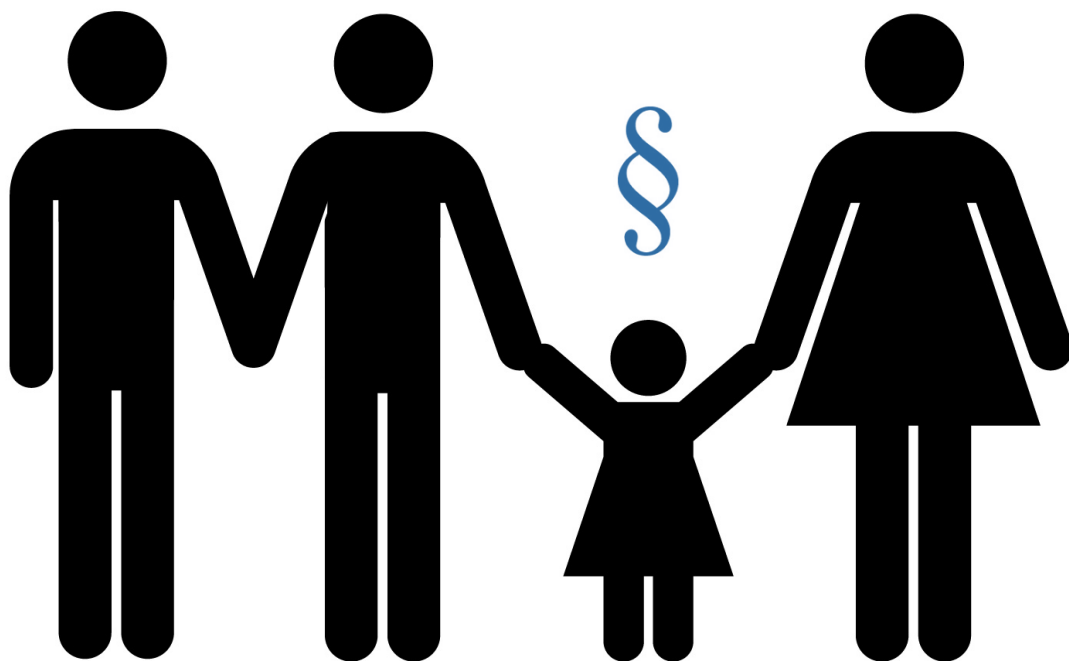

JURIDISK FORÆLDRESKAB

EN ANALYSE AF PROBLEMSTILLINGERNE I
FAMILIEKONSTELLATIONER MED TRE FORÆLDRE

LOTTE ELISABETH BERTINUS BENDTSEN & LOUISE LINDEGAARD HANSEN

JURIDISK KANDIDATSPECIALE
AALBORG UNIVERSITET
2016

INDHOLDSFORTEGNELSE

TITELBLAD	3
FORKORTELSER	4
KAPITEL 1 INDLEDNING	5
1. PROBLEMFORMULERING	6
2. AFGRÆNSNING	6
3. METODE	7
KAPITEL 2 DE FAKTUELLE SITUATIONER	8
1. DEN IKKE-REGISTREREDE BIOLOGISKE FAR	8
2. REGNBUEFAMILIEN	9
2.1. <i>Situation 1: Far A – Far B – Mor</i>	9
2.2. <i>Situation 2: Mor A – Mor B – Far</i>	10
KAPITEL 3 DEN LOVGIVNINGSMÆSSIGE RAMME	12
1. JURIDISK FORÆLDRESKAB	12
2. BØRNELOVEN	12
2.1. <i>Børnelovens tilblivelse</i>	13
2.2. <i>Børnelovens ændring</i>	13
2.3. <i>Børnelovens formål</i>	13
3. FADERSKAB OG MEDMODERSKAB	14
3.1. <i>Registrering af faderskab i forbindelse med fødslen</i>	14
3.1.1. Registrering af faderskab til et barn født af en gift mor, jf. BL § 1	14
3.1.2. Registrering af faderskab til et barn født af en ugift mor, jf. BL § 2	15
3.1.3. Registrering på baggrund af en anerkendelse før barnets fødsel, jf. BL § 3	16
3.2. <i>Registrering af medmoderskab i forbindelse med fødslen</i>	17
3.2.1. Registrering af medmoderskab til et barn født af en gift mor, jf. BL § 3 a	17
3.2.2. Registrering af medmoderskab til et barn født af en ugift mor, jf. BL § 3 b	17
3.2.3. Registrering på baggrund af en anerkendelse før barnets fødsel, jf. BL § 3 c	18
3.3. <i>Anlæggelse af sag ved statsforvaltningen inden barnets fødsel, jf. BL § 4</i>	18
3.4. <i>Anlæggelse af sag ved statsforvaltningen efter barnets fødsel</i>	19
3.4.1. Indsigelsesret og fortrydelsesret, jf. BL § 5	19
3.4.2. Søgsmålsret for mænd, der har haft seksuelt forhold til moren, jf. BL § 6	20
3.4.3. Søgsmålsret for den, der har afgivet samtykke til assisteret reproduktion, jf. BL § 6 a	21
3.4.4. Statsforvaltningens pligt til at rejse sag, jf. BL § 7	21
3.5. <i>Sagens behandling ved statsforvaltningen</i>	21
3.5.1. Morens oplysningspligt, jf. BL § 8	22
3.5.2. Sagens behandling	22
3.5.3. Anerkendelse over for statsforvaltningen, jf. BL § 14	23
3.6. <i>Sag om faderskab eller medmoderskab ved retten</i>	25
3.6.1. Indbringelse af sag for retten	25
3.6.2. Sagens behandling ved retten	26
3.6.3. Sagens parter	27
3.6.4. Sagens afslutning ved retten	28
3.6.5. Anke af rettens afgørelse	29
3.7. <i>Genoptagelse</i>	29
3.7.1. Genoptagelse når faderskab eller medmoderskab ikke er registreret, jf. § 21	29
3.7.2. Genoptagelse når faderskab eller medmoderskab er registreret, jf. § 22	30
3.7.3. Genoptagelse ved fejl i registreringen, jf. § 23	30

3.7.4.	Genoptagelse ved nye oplysninger, jf. § 24.....	31
3.7.5.	Genoptagelse efter udløb af frist, jf. § 25	31
3.7.6.	Behandling af sager om genoptagelse, jf. § 26	31
4.	FORÆLDREANSVARSLOVEN	32
4.1.	<i>Forældreansvarslovens tilblivelse</i>	32
4.2.	<i>Evaluering af forældreansvarsloven</i>	32
4.3.	<i>Forældreansvarslovens formål</i>	33
4.4.	<i>Barnets bedste</i>	33
5.	FORÆLDREMYNDIGHED.....	34
5.1.	<i>Etablering af forældremyndighed, jf. FOL §§ 6-9</i>	34
5.2.	<i>Overførsel af forældremyndighed, jf. FOL § 13</i>	35
5.3.	<i>Forældremyndighedens indhold, jf. FOL § 2</i>	35
6.	SAMVÆR	36
6.1.	<i>Samvær med forældre, jf. FOL § 19</i>	36
6.2.	<i>Samvær med andre end forældre, jf. FOL § 20</i>	36
6.2.1.	Anvendelsesområde	36
6.2.2.	Personkreds	37
7.	STEDBARNADOPTION	38
7.1.	<i>Stedbarns adoption, jf. ADL § 5 a</i>	38
KAPITEL 4 ANALYSE		40
1.	DEN IKKE-REGISTREREDE BIOLOGISKE FAR	40
1.1.	<i>Søgsmålsret</i>	40
1.2.	<i>Genoptagelsesret</i>	42
1.3.	<i>Morens oplysningspligt</i>	44
1.4.	<i>Konsekvens af manglende juridisk forældreskab</i>	46
1.5.	<i>Delkonklusion</i>	47
2.	REGNBUEFAMILIEN	48
2.1.	<i>Juridisk forældreskab</i>	48
2.1.1.	Situation 1: Far A – Far B – Mor.....	48
2.1.2.	Situation 2: Mor A – Mor B – Far	50
2.1.3.	Stedbarns adoption.....	51
2.2.	<i>Konsekvens af manglende juridisk forældreskab</i>	53
2.2.1.	Forældremyndighed.....	53
2.2.2.	Samvær	54
2.3.	<i>Delkonklusion</i>	56
KONKLUSION.....		57
ABSTRACT		59
RETSKILDER OG LITTERATUR		60
1.	LOVE.....	60
2.	FORARBEJDER.....	60
3.	BEKENDTGØRELSE.....	61
4.	VEJLEDNINGER	61
5.	SPØRGSMÅL TIL MINISTEREN	61
6.	DOMME	61
7.	ARTIKLER.....	62
8.	LITTERATUR	62

TITELBLAD

Uddannelsessted:	Aalborg Universitet
Projekt:	Juridisk Kandidatspeciale
Emne:	Juridisk forældreskab – En analyse af problemstillingerne i familie-konstellationer med tre forældre Legal parenthood – An analysis of the issues in family constellations with three parents
Forfattere:	Louise Lindegaard Hansen, studienr. 2011-3999 & Lotte Elisabeth Bertinus Bendtsen, studienr. 2009-4205
Vejleder:	Marianne Holdgaard
Afleveringsdato:	12. maj 2016 kl. 10.00
Anslag:	165.802

FORKORTELSER

ADL	Adoptionsloven
BL	Børneloven
FOL	Forældreansvarsloven
RPL	Retsplejeloven

KAPITEL 1

INDLEDNING

Familielovgivningen, herunder børneloven, forældreansvarsloven og arveloven, er et retsområde i konstant udvikling, da familiebegrebet er dynamisk, og da der opstår nye familiekonstellationer. Som eksempler på familiekonstellationer kan nævnes gifte par og samlevende par med børn, enlige forældre og sammenbragte familier. Den måske nyeste familiekonstellation er den såkaldte "regnbuefamilie", hvor mindst en af parterne er homoseksuel, biseksuel eller transkønnet.¹ Der kan også i denne familie være et ønske om at få børn. Det dynamiske familiebegreb medfører et behov for ny og tidssvarende lovgivning, da en familie kan sammensættes på mange måder, og da forældreskab både kan være juridisk, biologisk og socialt.

En biologisk forælder er en, der har en genetisk tilknytning til barnet, hvorimod en juridisk forælder er en, der er registreret som forælder til barnet. Ofte vil det biologiske og det juridiske forældreskab være sammenfaldende, men dette er ikke nødvendigvis tilfældet. En social forælder har hverken del i det biologiske eller juridiske forældreskab, og har dermed alene en social relation til barnet. Den sociale forælder fungerer de facto som forælder, og kan tillige være primær omsorgsperson for barnet.

Det juridiske forældreskab er, som nævnt, ikke nødvendigvis sammenfaldende med det biologiske forældreskab, da det efter bestemmelserne i børneloven er muligt, at to personer kan erklære, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, uanset om de begge er biologiske forældre til barnet. Et eksempel på dette er BL § 2, stk. 1, hvorefter en mand kan registreres som far til barnet, hvis han og den ugifte mor underskriver en omsorgs- og ansvarserklæring. Registrering af faderskab efter § 2, stk. 1 er, jf. stk. 3, betinget af, at moren ikke inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller en registreret partner uden at være separeret, samt at ingen af parterne på tidspunktet for erklæringen er umyndig eller under værgemål. En omsorgs- og ansvarserklæring kan endvidere afgives af moren og en kvinde, som ønsker at blive registreret som medmor til barnet, jf. BL § 3 b. Det er således ikke et krav, at begge parter er biologiske forældre til barnet, men derimod er det afgørende, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. På baggrund af erklæringen vil der herefter være registreret to forældre til barnet, enten mor og far eller mor og medmor, hvilket samtidig medfører, at parterne har del i det juridiske forældreskab.

I dansk ret kan der kun registreres to juridiske forældre, hvorfor der kan opstå problemstillinger i forhold til juridisk forældreskab, forældremyndighed, samvær, arv m.m., når et barn de facto har tre forældre. Dette kan eksempelvis forekomme i den situation, hvor der er registreret to juridiske forældre, men hvor det senere viser sig, at den registrerede far ikke er den biologiske far. Dette kan medføre, at den biologiske far, som ønsker en relation til barnet, ikke kan opnå juridisk forældreskab.

¹ Mehlsen, Camilla; Vindum, Anne; Nordentoft, Ane, (2015)

Den traditionelle familie med mor, far og barn ændres i takt med det dynamiske familiebegreb og er suppleret af især den sammenbragte familie og den aftalte familie, som eksempelvis regnbuefamilien, hvorved barnet de facto får tre eller flere forældre. Da det kun er de juridiske forældre, der efter lovgivningen har rettigheder i forhold til barnet, har de øvrige og sociale forældre som udgangspunkt ingen rettigheder. Samtidig er barnet ikke nødvendigvis i lovgivningen sikret en relation til en social eller biologisk forælder uden del i det juridiske forældreskab. Dette kan være problematisk i de tilfælde, hvor den sociale forælder har fungeret som primær omsorgsperson for barnet, eller hvor den biologiske forælder er blevet afskåret fra at opnå juridisk forældreskab. Spørgsmålet er herefter, om lovgivningen håndterer en sådan problemstilling. Der er intet til hinder for, at parterne kan indgå aftaler om barnet, eksempelvis i forhold til samvær, men spørgsmålet er, hvorvidt sådanne aftaler er gyldige og kan tvangsfuldbyrdes ved en eventuel senere tvist.

1. Problemformulering

Formålet med dette speciale er at belyse, hvordan en familie er stillet juridisk, når der de facto er mere end to forældre, og om der er mulighed for, at enten en social eller biologisk forælder, uden del i det juridiske forældreskab, kan opnå juridiske rettigheder – enten ved lov eller ved aftale. Dette søges belyst ved følgende problemformulering:

Hvilke juridiske problemstillinger kan forekomme, når et barn de facto har tre forældre, og hvordan kan disse løses?

2. Afgrænsning

Specialet vil tage udgangspunkt i situationer, hvor der de facto er tre forældre, og de problemstillinger, som følger heraf. Specialet er afgrænset til at omfatte tre forældre, selvom der i nogle af situationerne reelt kan være flere end tre forældre. En sådan konstellation kan eksempelvis forekomme, hvor to homoseksuelle par vælger at få et barn sammen, hvorved der vil være fire forældre. Denne situation vil ikke blive behandlet eksplicit, da det er de samme principper, der gør sig gældende, idet en fjerde forælder vil være en social forælder på samme vilkår som en tredje forælder.

Problemstillingen med tre eller flere faktiske forældre kan forekomme i flere situationer, eksempelvis hvor den registrerede far ikke er den biologiske far til barnet, ved sammenbragte familier, regnbuefamilier, adoption, sæd- og ægdonation, eller ved brug af surrogatmødre. Af hensyn til specialets omfang vil specialet alene belyse de juridiske problemstillinger i forhold til to konkrete og faktuelle situationer: Den ikke-registrerede biologiske far og regnbuefamilien.

Formålet med specialet er at undersøge retstilstanden efter national ret, hvorfor der tages udgangspunkt i reglerne i børneloven og forældreansvarsloven med henblik på at belyse hvil-

ke problemstillinger, der kan forekomme i forhold til juridisk forældreskab, forældremyndighed og samvær. De internationale og menneskeretlige regler vil ikke blive behandlet eksplícit.

3. Metode

Specialet udarbejdes med udgangspunkt i to faktuelle situationer, der hver belyser en konkret familiekonstellation og de forskellige problemstillinger i forhold til juridisk forældreskab, forældremyndighed og samvær, som kan forekomme i forbindelse hermed. Situationerne og familiekonstellationerne anskueliggøres ved brug af cases.

De i casene opstillede problemstillinger undersøges ved anvendelsen af den retsdogmatiske metode, hvorved lovgivningen, forarbejderne samt retspraksis analyseres med henblik på at beskrive retstilstanden på området. Det bemærkes, at der ikke foreligger juridisk litteratur, der specifikt berører de i specialet nævnte problemstillinger, hvorfor disse alene kan søges belyst ud fra ovennævnte retskilder.

Som sekundær retskilde inddrages spørgsmål til social- og integrationsministeren (Karen Hækkerup, 2013), samt ministerens svar hertil. Spørgsmålene bidrager til at belyse de problemstillinger, der blev drøftet i forbindelse med lovforslaget om indførelse af medmoderskab, samt ministerens løsningsforslag hertil. Ministrenes svar sammenholdes med lovgivningen, forarbejderne dertil samt retspraksis for at belyse, om ministrenes løsningsforslag kan anvendes i praksis.

Problemstillingen omkring tre faktiske forældre og det juridiske forældreskab er ikke eksplícit behandlet tidligere, hvorfor der ikke er specifik retspraksis på området. De domme, der inddrages i specialet, er udvalgt på baggrund af, at de delvist berører de problemstillinger, som søges belyst i specialet. Dommene vil i sammenhæng med de øvrige kilder bidrage til eventuelle løsninger på problemstillingerne.

KAPITEL 2

DE FAKTUELLE SITUATIONER

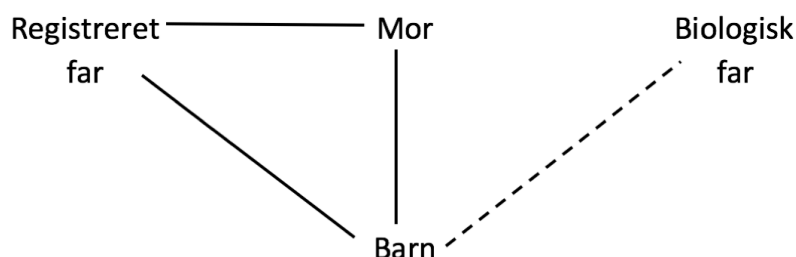
Specialet tager udgangspunkt i to faktuelle situationer, som belyses ud fra følgende cases: Case 1 om den ikke-registrerede biologiske far og case 2 om regnbuefamilien.

Hver case er illustreret ved én eller flere figurer, som viser den faktuelle situation eller et eksempel herpå. De ubrudte linjer i figuren mellem en forælder og et barn indikerer et juridisk forældreskab, mens de stiplede linjer indikerer, at der ikke er et juridisk forældreskab, men derimod et socialt eller biologisk forældreskab.

De to cases belyser de forskellige problemstillinger, som kan forekomme i de pågældende familiekonstellationer. Da problemstillingerne udspringer af det juridiske forældreskab, vil flere af problemstillingerne i casene til dels være sammenfaldende.

1. Den ikke-registrerede biologiske far

I denne situation er den biologiske far ikke blevet registreret som far til barnet, hvorfor den registrerede far, som har del i det juridiske forældreskab, er en mand uden biologisk tilknytning til barnet. Situationen kan illustreres på følgende måde:

Figur 1 viser situationen hvor den biologiske far ikke er den juridiske far. Den biologiske far står således uden del i det juridiske forældreskab, hvilket er indikeret ved den stiplede linje. Moren og den registrerede far er de juridiske forældre, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer.

Der kan være flere situationer, hvor den biologiske far ikke bliver registreret som far til barnet. Dette kan eksempelvis forekomme, hvor den biologiske far ikke har kendskab til barnet, eller hvor den biologiske far ikke ønsker at blive registreret som far til barnet, og moren herefter lader en anden mand registrere som far, eksempelvis en ny kæreste. Det kan også være den situation, hvor moren har haft flere seksuelle forhold i konceptionsperioden og ikke ved, hvem der er biologisk far til barnet, men lader en af mændene registrere som far vel vidende om, at han ikke nødvendigvis er den biologiske far til barnet. Dette kan eksempelvis være tilfældet, hvor tvivlen om faderskabet skyldes morens utroskab, og hvor moren lader sin ægtefælle eller samlever registrere som far til barnet. Situationen med den ikke-registrerede biologiske far kan også forekomme i tilfælde, hvor moren ikke ønsker, at den biologiske far regi-

streres som far til barnet og derfor prøver at få ham afskåret herfra. Dette kan samtidig medføre, at den biologiske far udelukkes fra at få del i det juridiske forældreskab og de rettigheder, som følger deraf.

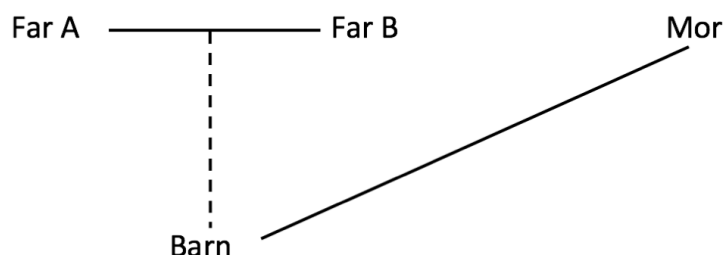
Som konsekvens af, at den ikke-registrerede biologiske far ikke har nogle juridiske rettigheder i forhold til barnet, kan der opstå flere problemstillinger, eksempelvis i forhold til samvær. Såfremt det efter lovgivningen ikke er muligt at fastsætte samvær for den ikke-registrerede biologiske far, kan han blive afskåret fra at opnå en relation til sit biologiske barn - ligeledes kan barnet blive afskåret fra at kende sit biologiske ophav. Spørgsmålet er herefter, om den biologiske far kan anlægge eller genoptage en faderskabssag med henblik på at få en relation til barnet. Hvis en faderskabssag ikke kan anlægges eller genoptages, vil det i så fald være muligt for den biologiske far på anden vis at opnå nogle af de rettigheder, som sædvanligvis følger af det juridiske forældreskab, herunder forældremyndighed og samvær? Kan parterne aftale sig ud af problemstillingen, og vil en sådan aftale kunne tvangsfuldbyrdes på et senere tidspunkt, hvis der opstår behov herfor?

2. Regnbuefamilien

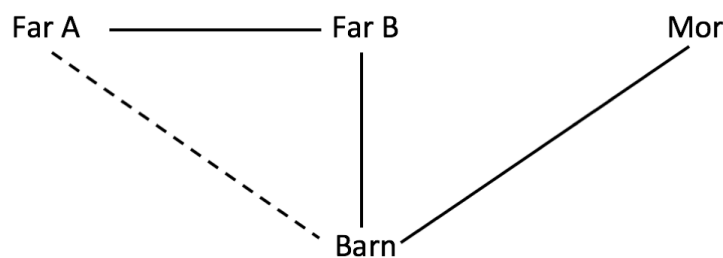
Regnbuefamilien er en familiekonstellation, hvor mindst en af forældrene er homoseksuel, biseksuel eller transkønnet. Der tages i casen udgangspunkt i to faktuelle situationer, hvor et homoseksuelt par og en tredjepart af det modsatte køn aftaler at stifte en familie sammen.

2.1. Situation 1: Far A – Far B – Mor

Situationen omhandler den familiekonstellation, hvor et mandligt homoseksuelt par aftaler med en kvinde, at de sammen vil få et barn. Dermed er der de facto tre forældre, men kun to af dem kan registreres som juridiske forældre. Kvinden registreres automatisk som mor, da hun føder barnet, jf. BL § 30. Spørgsmålet er herefter hvem af mændene, der skal registreres som far til barnet. Som nævnt ovenfor, kan der kun registreres to juridiske forældre, og minimum én af fædrene vil således alene være en social forælder uden del i det juridiske forældreskab og har dermed ingen rettigheder i forhold til barnet. Mulighederne for registrering af faderskab illustreres ved følgende figurer:

Figur 2 viser en regnbuefamilie bestående af to fædre og en mor, som sammen får et barn. I denne situation er ingen af fædrene registreret som far, og de er derfor begge sociale forældre, hvilket er indikeret ved den stiplede linje. Moren er således den eneste juridiske forælder, hvilket er indikeret ved den ubrudte linje.

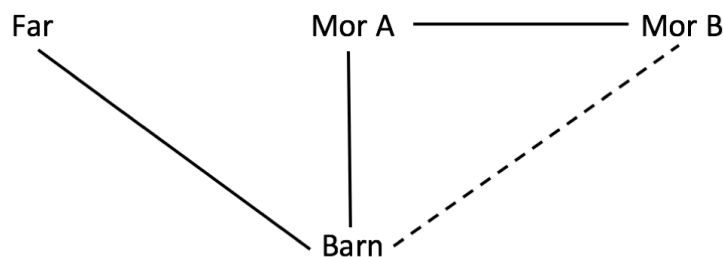
Figur 3 viser samme konstellation af regnbuefamilien som figur 2. I denne situation er Far B registreret som far, og han er dermed juridisk forælder sammen med moren, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer. Far A har ikke del i det juridiske forældreskab og er alene en social forælder, hvilket er indikeret ved den stiplede linje. Den biologiske far kan enten være Far A eller Far B.

Familiekonstellationen er baseret på parternes aftale om sammen at stifte en familie, men som det fremgår af figurerne, vil mindst en af fædrene stå uden del i det juridiske forældreskab. Spørgsmålet er herefter, hvad der sker, hvis det homoseksuelle par går fra hinanden. Kan der anlægges en faderskabssag, hvis ingen af fædrene er registreret som far? Kan en faderskabssag anlægges eller genoptages af den biologiske far, hvis det ikke er ham, der er registreret som far til barnet?

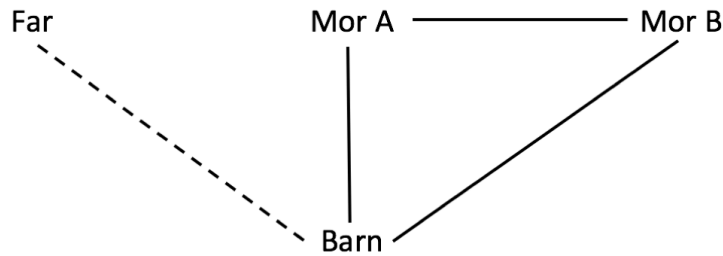
Mindst én af forældrene vil stå uden del i det juridiske forældreskab og opnår dermed ikke de rettigheder, der følger heraf. Spørgsmålet er herefter, om den sociale forælder på anden vis kan få del i disse rettigheder, eksempelvis i forhold til forældremyndighed og samvær.

2.2. Situation 2: Mor A – Mor B – Far

I denne situation er der tale om en familiekonstellation, hvor et kvindeligt homoseksuelt par vælger at få et barn med en mand, enten ved en aftale mellem alle tre parter eller ved brug af en sæddonor, hvorved manden ikke nødvendigvis har en egentlig forælderrolle. Sæddonoren kan være enten kendt eller ukendt, og problemstillingen med tre forældre opstår kun, hvor der er tale om en kendt sæddonor. Muligheden for registrering af forældreskab illustreres ved følgende figurer:

Figur 4 viser en regnbuefamilie bestående af to mødre og en far, som sammen får et barn. Mor A føder barnet og registreres automatisk som mor. I denne situation er faren registreret som forælder til barnet, og han og Mor A er således de juridiske forældre, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer. Mor B har ikke del i det juridiske forældreskab og er alene en social forælder, hvilket er indikeret ved den stiplede linje.

Figur 5 viser samme konstellation af regnbuefamilien som figur 4. I denne situation er Mor B registreret som medmor, og Mor A og Mor B er dermed de juridiske forældre, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer. Faren er alene en biologisk og eventuelt social forælder uden del i det juridiske forældreskab, hvilket er indikeret ved den stiplede linje.

Som nævnt tidligere, kan der kun registreres to juridiske forældre. Mor A, som føder barnet, vil automatisk blive registreret som mor, jf. BL § 30. Parterne skal herefter beslutte, om faren skal registreres som far til barnet, eller om Mor B skal registreres som medmor med farens samtykke. Registreres mor B som medmor, kan der efterfølgende opstå et spørgsmål om, hvorvidt faren kan fortryde sit samtykke og få del i det juridiske forældreskab. I de tilfælde, hvor det er hensigten at Mor A og Mor B skal være forældre sammen, men hvor Mor B ikke opfylder børnelovens betingelser for registrering af medmoderskab, opstår spørgsmålet, om hun i så fald kan opnå juridisk forældreskab på anden vis?

Uanset hvilken løsning parterne vælger, ender mindst en af dem uden del i det juridiske forældreskab og har dermed ingen rettigheder i forhold til barnet. Spørgsmålet er herefter, hvordan den sociale forælder er stillet, eksempelvis i forhold til forældremyndighed og samvær.

KAPITEL 3

DEN LOVGIVNINGSMÆSSIGE RAMME

Dette kapitel har til formål at redegøre for den lovgivningsmæssige ramme i forhold til de situationer og problemstillinger, som casene i kapitel 2 belyser.

1. Juridisk forældreskab

Begrebet juridisk forældreskab henviser i dette speciale til de personer, der er registreret som forældre, og dermed dem, der efter lovgivningen anses som forældre. De juridiske forældre er ikke nødvendigvis de biologiske forældre, da dette ikke er et krav efter reglerne i børneloven.

Børneloven indeholder bestemmelser om, hvem der anses som mor til et barn, samt bestemmelser om registrering af faderskab og medmoderskab. Det er således børneloven, der angiver, hvem der er de juridiske forældre til et barn. Det juridiske forældreskab har flere retsfølger: Den juridiske forælder får en forsørgelsespligt over for barnet, der opstår gensidig arveret mellem forælderen og barnet, forælderen kan få del i forældremyndigheden, forælderen kan få samvær med barnet, barnet kan få forælderen efternavn og barnet kan få samme indfødsret som forælderen, hvis betingelserne herfor er opfyldt.²

Forældreansvarsloven indeholder bestemmelser om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær, og det er således forældreansvarsloven, der angiver, hvornår forældrene har del i forældremyndigheden, herunder fælles forældremyndighed, og hvornår en forælder og andre end forældre kan få samvær med barnet. I forældreansvarsloven anvendes betegnelsen "forældre", og her henvises der til dem, der ud fra børneloven anses som forældre, altså de registrerede og dermed juridiske forældre. Der anvendes tillige betegnelsen "forældremyndighedsindehavere" i bestemmelserne om forældremyndighedsindehavernes rettigheder og pligter. Der sondres således mellem juridiske forældre og forældremyndighedsindehavere i forældreansvarsloven.

2. Børneloven

Børneloven indeholder bestemmelser om registrering af faderskab og medmoderskab, og det er dermed børneloven, der fastslår, hvem der er juridiske forældre til et barn. Børneloven indeholder endvidere bestemmelser om anlæggelse og genoptagelse af faderskabs- og medmoderskabssager.

² Lund-Andersen, Ingrid; Nørgaard, Irene, (2012), s. 29

2.1. Børnelovens tilblivelse

Justitsministeriet nedsatte den 13. november 1992 Børnelovsudvalget, der havde til opgave at komme med forslag til ændringer af børnelovens regler om faderskab, navnlig som følge af de nye og mere sikre muligheder for at optage retsgenetisk bevis, samt som følge af udviklingen i samlivsformer, herunder at flere børn blev født uden for ægteskab. Børnelovsudvalgets kommissorium blev i september 1997 udvidet, og udvalget skulle herefter også overveje, om der skulle indføres regler om automatisk fælles forældremyndighed ved registrering af faderskab for børn født uden for ægteskab.³

Børnelovsudvalget afgav den 17. november 1997 Betænkning nr. 1350 om børns retsstilling. Betænkningen indeholdt blandt andet et forslag til, hvordan faderskab fremadrettet kunne fastslås med henblik på at ligestille gifte og ugifte forældre. På baggrund af betænkningen fremsatte Justitsministeriet den 9. februar 2000 lovforslag nr. L 197 - Forslag til børnelov. Lovforslaget blev genfremsat ved lovforslag nr. L 2 af 4. oktober 2000, og blev vedtaget ved lov nr. 460 af 7. juni 2001, der trådte i kraft den 1. juli 2002.

2.2. Børnelovens ændring

Ved lov nr. 532 af 12. juni 2012 fik to personer af samme køn mulighed for at indgå ægteskab. Som følge heraf fremsatte Social- og integrationsministeriet den 10. april 2013 lovforslag nr. L 207 om ændring af børneloven m.fl., der indførte begrebet om medmoderskab i børneloven. Lovforslaget havde til formål at ligestille par af samme køn med par af forskelligt køn i familieretlig henseende.⁴ En medmor fik herefter mulighed for at blive registreret som forælder i forbindelse med barnets fødsel, og hun var således ikke som hidtil nødsaget til at foretage en stedbarnsadoption for at opnå juridisk forældreskab. Lovforslaget blev vedtaget ved lov nr. 652 af 12. juni 2013.

2.3. Børnelovens formål

Formålet med børneloven var at ligestille gifte og ugifte forældre i forhold til registrering af faderskab. Børnelovsudvalget anførte i betænkningen, at ethvert barn havde ret til to forældre, og at der så vidt muligt skulle fastslås et faderskab til barnet.⁵ Udvalget anførte endvidere, at fastslåelse af faderskab som udgangspunkt skulle bero på retsgenetiske undersøgelser, idet det herved var muligt at fastslå faderskabet med en bevismæssig vægt på 99,99 % eller mere.⁶

Formålet med børneloven var endvidere at gøre behandlingen af faderskabssager smidig og uformel ved, at ugifte forældre fik mulighed for at registrere faderskabet på baggrund af en omsorgs- og ansvarserklæring, og således ikke længere var tvunget til at rejse faderskabssag i

³ KBET nr. 1350 af 1997, pkt. 1.1

⁴ LFF nr. 207 af 2013, pkt. 1.2

⁵ BET nr. 1350 af 1997, pkt. 2.2.8 og pkt. 2.2.8.2

⁶ BET nr. 1350 af 1997, pkt. 2.2.3.2, og LFF nr. 2 af 2000, pkt. 2.3.2 og pkt. 2.3.3

statsforvaltningen.⁷ Reglerne i børneloven blev mere detaljerede af hensyn til, at børneloven indeholdt regler af bred og almen interesse, og at enhver skulle have mulighed for at danne sig et overblik over lovgivningen på området.⁸

Ændringen af børneloven i 2013 indførte muligheden for registrering af medmoderskab. Formålet med ændringen var at skabe kønsneutralitet i børneloven, samt give et kvindeligt homoseksuelt par mulighed for at blive forældre sammen på en mere enkel måde. Forinden børneloven var et kvindeligt homoseksuelt par, der ønskede at være juridiske forældre sammen, nødsaget til at foretage en stedbarnsadoption efter adoptionslovens forhenværende § 8 a. Med ændringen af børneloven kunne et kvindeligt homoseksuelt par derimod registreres som forældre til barnet i forbindelse med barnets fødsel, hvis betingelserne herfor var opfyldt. Formålet med ændringen var endvidere at give en medmor de retsvirkninger, som fulgte af det juridiske forældreskab, herunder forældremyndighed, samvær, barsel og gensidig arveret mellem barnet og medmoren. Ændringen af børneloven skulle endvidere sikre hensynet til barnets bedste, eksempelvis ved, at barnet fik to forældre allerede ved fødslen - en mor og en medmor.⁹

3. Faderskab og medmoderskab

Den kvinde, der føder barnet, registreres automatisk som mor ved fødslen, jf. BL § 30. Spørgsmålet er herefter, om der skal registreres en far eller en medmor til barnet.

Reglerne om registrering af faderskab og medmoderskab findes i børneloven, og fremgangsmåden ved registreringen afhænger af, om moren er gift eller ugift. Reglerne om faderskab og medmoderskab er til en vis grad enslydende, men de opdeles for overblikkets skyld i det følgende.

3.1. Registrering af faderskab i forbindelse med fødslen

3.1.1. Registrering af faderskab til et barn født af en gift mor, jf. BL § 1

Er moren gift med en mand ved barnets fødsel, er det hovedreglen, at ægtemanden anses som far til barnet, hvorfor han umiddelbart registreres som far ved barnets fødsel, jf. BL § 1, stk. 1. Det afgørende for anvendelsen af bestemmelsen er, at moren er gift ved barnets fødsel, og morens forhold i konceptionsperioden er dermed uden betydning.¹⁰ Registreringen foretages i dette tilfælde af personregisterføreren i forbindelse med dennes registrering af barnets fødsel. Bestemmelsen udspringer af den nedarvede romerretlige regel, "*Pater est, quem nuptiæ demonstrant*"¹¹ (lat.), som betyder, at faderen er den, som ægteskabet udpeger.¹² Pater est-

⁷ LFF nr. 2 af 2000, pkt. 1.2

⁸ LFF nr. 2 af 2000, pkt. 1.3

⁹ LFF nr. 207 af 2013, pkt. 2

¹⁰ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 1

¹¹ Waage, Jonna, (2015), s. 74

¹² http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fremmedord/p-pd/pater_est_quem_nuptiæ_demonstrant

reglen bygger på to formodningsregler: En samlejeformodning, hvorved det formodes, at ægtefællerne har haft samleje med hinanden i konceptionsperioden, og en faderskabsformodning, hvorved det formodes, at barnet er undfanget ved et sådant samleje.¹³

Der er tre undtagelser til hovedreglen om ægtemandens umiddelbare registrering. Den første undtagelse følger af BL § 1, stk. 2, nr. 1, hvorefter ægtemanden ikke kan registreres som far til barnet, såfremt ægtefællerne er separerede ved barnets fødsel. Har ægtefællerne alene ophævet samlivet, men uden at blive separeret, er dette ikke tilstrækkeligt til at afskære ægtemandens automatiske registrering som far.¹⁴ Der kræves således en separationsbevilling eller – dom for at afskære ægtemandens registrering.¹⁵ Er ægtefællerne separerede, og skal ægtemanden registreres som far til barnet, må dette ske efter afgørelsen af en faderskabssag eller ved anvendelse af reglerne i BL § 14, hvorefter parterne kan anerkende faderskabet ved statsforvaltningen inden barnets fødsel. Har ægtefællerne anerkendt faderskabet efter § 14 inden barnets fødsel, kan ægtemanden herefter registreres som far til barnet i forbindelse med barnets fødsel, jf. BL § 3.¹⁶

Den anden undtagelse følger af BL § 1, stk. 2, nr. 2, hvorefter ægtemanden ikke kan registreres, såfremt moren inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller en registreret partner uden at være separeret. Her kan pater est-reglens formodningsregler ikke anvendes, idet moren i dette tilfælde både har en nuværende og en forhenværende ægtefælle, hvilket gør det usikkert, hvem der er far til barnet. Har moren været separeret fra den tidligere ægtefælle eller partner i samtlige 10 måneder før barnets fødsel, vil den nye ægtemand dog blive registreret som far i henhold til hovedreglen i § 1, stk. 1.¹⁷

Den tredje og sidste undtagelse følger af BL § 1, stk. 2, nr. 3, hvorefter ægtemanden ikke kan registreres som far, såfremt begge ægtefæller anmoder om, at der rejses en faderskabssag. Det er en betingelse, at parterne er enige herom, og i modsat fald registreres ægtemanden som far.¹⁸ Det er endvidere en betingelse, at anmodningen om at rejse en faderskabssag fremsættes, forinden ægtemandens faderskab er registreret, da en foretaget registrering ikke efterfølgende kan slettes. Hvis faderskabet allerede er registreret, er parterne nødsaget til at rejse en faderskabssag efter § 5, hvilket alene kan ske inden 6 måneder efter barnets fødsel.¹⁹

3.1.2. Registrering af faderskab til et barn født af en ugift mor, jf. BL § 2

Er moren ugift ved barnets fødsel, følger det af BL § 2, stk. 1, at den mand, som sammen med moren underskriver en omsorgs- og ansvarserklæring, anses som far til barnet. Faderskabet registreres herefter af personregisterføreren i forbindelse med registreringen af barnets fød-

¹³ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.3

¹⁴ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 1

¹⁵ Waage, Jonna, (2015), s. 77

¹⁶ Waage, Jonna, (2015), s. 79

¹⁷ Waage, Jonna, (2015), s. 80

¹⁸ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 1

¹⁹ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 1

sel. Såfremt personregisterføreren har registreret barnets fødsel inden denne modtager den underskrevne omsorgs- og ansvarserklæring, kan personregisterføreren ikke registrere faderskabet, og forældrene må i så fald rejse en faderskabssag ved statsforvaltningen.²⁰

Faderskabet kan ikke registreres ved en omsorgs- og ansvarserklæring efter BL § 2, stk. 1, hvis moren inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller en registreret partner uden at være separeret, jf. § 2, stk. 3, nr. 1. Dette gælder kun, hvor moren har været gift eller haft en registreret partner, og forhindrer således ikke parterne i at afgive en omsorgs- og ansvarserklæring, såfremt moren inden for de seneste 10 måneder før fødslen har levet i et fast samlivsforhold med en anden mand eller kvinde.²¹ Har moren været separeret i de sidste 10 måneder før barnets fødsel, vil hovedreglen i § 2, stk. 1 finde anvendelse, hvorfor moren kan afgive en omsorgs- og ansvarserklæring sammen med den mand, hun ønsker skal registreres som far til barnet. Det er dog en betingelse, at moren ved barnets fødsel er blevet skilt fra den tidligere fraseparerede ægtefælle, idet en omsorgs- og ansvarserklæring efter § 2, stk. 1 kun kan afgives af en mor, som ved barnets fødsel er ugift.²² Dette gælder ikke for den mand, som ønsker at afgive erklæringen, idet han godt kan afgive en omsorgs- og ansvarserklæring, selv om han er gift eller registreret partner med en anden end barnets mor.²³

Faderskabet kan endvidere ikke registreres ved en omsorgs- og ansvarserklæring efter § 2, stk. 1, såfremt en eller begge parter på tidspunktet for afgivelsen heraf er umyndig eller under værgemål, jf. § 2, stk. 3, nr. 2.

3.1.3. Registrering på baggrund af en anerkendelse før barnets fødsel, jf. BL § 3

Det følger af BL § 3, at faderskabet kan registreres af personregisterføreren ved barnets fødsel, såfremt faderskabet i medfør af BL § 14 er anerkendt over for statsforvaltningen inden barnets fødsel. Dette kan ske ved en fælles omsorgs- og ansvarserklæring, jf. § 14, stk. 1, eller ved en ensidig anerkendelseserklæring af faderskabet fra mandens side, jf. § 14, stk. 2, nr. 1 eller § 14, stk. 4, nr. 1. Som nævnt tidligere, kan en gift mor ikke afgive en omsorgs- og ansvarserklæring, hvorfor § 14, stk. 1 som udgangspunkt kun kan anvendes af ugifte forældre.²⁴ Ifølge forarbejderne kan bestemmelsen dog i princippet også anvendes af ægtefæller,²⁵ eventuelt i den situation, hvor ægtemanden ikke kan registreres som far efter § 1, stk. 1, idet ægtefællerne på tidspunktet for barnets fødsel er separerede, jf. § 1, stk. 2, nr. 1.²⁶

Er faderskabet anerkendt inden barnets fødsel, er det en betingelse for registreringen af faderskabet efter § 3, at erklæringen med statsforvaltningens påtegning indleveres til person-

²⁰ Waage, Jonna, (2015), s. 90

²¹ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.4.3, og bem. til § 2

²² LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 2

²³ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 2

²⁴ Waage, Jonna, (2015), s. 97 og s. 186

²⁵ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 14

²⁶ Waage, Jonna, (2015), s. 79

registerføreren. Dette følger af § 6 i bekendtgørelse nr. 1859 af 23. december 2015 om registrering af faderskab og medmoderskab i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel. Personregisterføreren registrerer herefter faderskabet samtidig med registreringen af barnets fødsel.

Børnelovens § 3 tilgodeser forældres behov for at kunne få fastslået faderskabet inden barnets fødsel og for at kunne foretage en simpel registrering af faderskabet via personregisterføreren i forbindelse med fødslen.²⁷

3.2. Registrering af medmoderskab i forbindelse med fødslen

3.2.1. Registrering af medmoderskab til et barn født af en gift mor, jf. BL § 3 a

Er morens ægtefælle eller registrerede partner en kvinde, kan denne kvinde registreres som medmor til barnet efter BL § 3 a, stk. 1, såfremt betingelserne i BL §§ 27 eller 27 a, stk. 2 er opfyldt. Betingelserne efter § 27 vedrørende medmoderskab er, at moren er blevet behandlet med assisteret reproduktion, at barnet anses for at være blevet undfanget ved denne behandling, og at medmoren har givet samtykke til behandlingen. Er moren imidlertid blevet behandlet med sæd fra en kendt donor, anses denne mand som udgangspunkt som barnets far, jf. § 27 a, stk. 1. Moren, dennes kvindelige partner og donoren kan dog skriftligt erklære, at morens kvindelige partner skal registreres som barnets medmor, jf. § 27 a, stk. 2. Opfylder parterne betingelserne i enten § 27 eller § 27 a, stk. 2, kan morens kvindelige partner således registreres som medmor til barnet, og vil dermed opnå juridisk forældreskab og de retsvirkninger, der følger heraf.²⁸

Børnelovens § 3 a svarer til § 1 om faderskab for ægtemænd, og der gælder ligeledes de samme undtagelser til registreringen. Det følger af § 3 a, stk. 2, nr. 1-3, at morens kvindelige ægtefælle eller registrerede partner ikke kan registreres som medmor til barnet, såfremt ægtefællerne eller de registrerede partnere på tidspunktet for barnets fødsel er separerede, såfremt moren inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller en registreret partner uden at være separeret, eller såfremt begge ægtefæller eller registrerede partnere anmoder om anlæggelse af faderskabs- eller medmoderskabssag. Der henvises i øvrigt til kapitel 3 afsnit 3.1.1.

Registreringen af medmoderskabet foretages af statsforvaltningen i forbindelse med barnets fødsel, og kan ikke foretages af personregisterføreren, idet det kræver en vis sagsbehandling.²⁹

3.2.2. Registrering af medmoderskab til et barn født af en ugift mor, jf. BL § 3 b

Fødes et barn af en ugift mor, kan morens kvindelige partner registreres som medmor til barnet efter BL § 3 b, stk. 1, såfremt moren og medmoren erklærer, at de sammen vil varetage

²⁷ Waage, Jonna, (2015), s. 98

²⁸ LFF nr. 207 af 2013, bem. til § 1, nr. 4 (§§ 3 a-3 c)

²⁹ LFF nr. 207 af 2013, alm. bem. pkt. 3.2.3.1.1, og bem. til § 1, nr. 4 (§§ 3 a-3 c)

omsorgen og ansvaret for barnet. Registrering af medmoderskab efter § 3 b, stk. 1 forudsætter, ligesom § 3 a, at betingelserne i § 27 eller § 27 a, stk. 2 er opfyldt, se ovenfor. Det er en betingelse, at moren er ugift, idet en omsorgs- og ansvarserklæring ikke kan underskrives af en gift mor. Der er dog intet krav om, at medmoren er ugift, og hun kan således godt være gift med en anden end barnets mor.³⁰

Børnelovens § 3 b svarer indholdsmæssigt til § 2 om registrering af faderskab på baggrund af en omsorgs- og ansvarserklæring. Der gælder ligeledes de samme undtagelser til registreringen, og det følger således af § 3 b, stk. 3, nr. 1-2, at et medmoderskab ikke kan registreres som følge af en omsorgs- og ansvarserklæring, såfremt moren inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller en registreret partner uden at være separeret, eller såfremt en eller begge mødre er umyndig eller under værgemål. Der henvises i øvrigt til kapitel 3 afsnit 3.1.2.

3.2.3. Registrering på baggrund af en anerkendelse før barnets fødsel, jf. BL § 3 c

Det følger af BL § 3 c, at personregisterføreren kan registrere medmoderskabet i forbindelse med registreringen af barnets fødsel, såfremt medmoderskabet inden barnets fødsel er anerkendt over for statsforvaltningen ved en omsorgs- og ansvarserklæring i medfør af BL § 14, stk. 1. Registreringen af medmoderskabet i forbindelse med barnets fødsel efter § 3 c forudsætter, at omsorgs- og ansvarserklæringen med statsforvaltningens påtegning indleveres til personregisterføreren jf. § 14 i bekendtgørelse nr. 1859 af 23. december 2015 om registrering af faderskab og medmoderskab i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel. Personregisterføreren registrerer herefter medmoderskabet i forbindelse med registreringen af barnets fødsel.³¹

Såfremt betingelserne for at blive registreret som medmor efter børneloven ikke er opfyldt, vil parterne skulle anvende reglerne om stedbarnsadoption i adoptionsloven for at få medmoren registreret som juridisk forælder.³²

3.3. Anlæggelse af sag ved statsforvaltningen inden barnets fødsel, jf. BL § 4

Et faderskab eller medmoderskab kan, som nævnt tidligere, anerkendes over for statsforvaltningen inden barnets fødsel i medfør af BL § 14, jf. dog § 14, stk. 10. Det følger af § 4, at en sag inden barnets fødsel alene kan rejses af moren eller af statsforvaltningen. En far eller en medmor må dermed afvente barnets fødsel, før de kan rejse en faderskabs- eller medmoderskabssag. Børnelovens § 4 gør det muligt for en mor at inddrage en mulig far eller medmor allerede inden barnets fødsel, eksempelvis i det tilfælde hvor den pågældende ikke umiddelbart vil anerkende faderskabet eller medmoderskabet til barnet.³³

³⁰ LFF nr. 207 af 2013, bem. til § 1, nr. 4 (§§ 3 a-3 c)

³¹ LFF nr. 207 af 2013, bem. til § 1, nr. 4 (§§ 3 a-3 c)

³² Waage, Jonna, (2015), s. 114

³³ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 4, og Waage, Jonna, (2015), s. 110

3.4. Anlæggelse af sag ved statsforvaltningen efter barnets fødsel

3.4.1. Indsigelsesret og fortrydelsesret, jf. BL § 5

En sag om faderskab eller medmoderskab kan rejses inden 6 måneder efter barnets fødsel, hvis faderskab eller medmoderskab er registreret efter børnelovens kapitel 1 eller 1 a eller er anerkendt over for statsforvaltningen, jf. BL § 5, stk. 1. Sagen kan rejses af moren, faren, medmoren eller barnets værge. En ægtefælle, der efter § 1 eller § 3 a er blevet umiddelbart registreret i forbindelse med registreringen af barnets fødsel, kan dermed gøre indsigelse mod registreringen, ligesom den mand eller kvinde, der før eller efter fødslen har anerkendt faderskabet eller medmoderskabet, kan fortryde anerkendelsen og den heraf følgende registrering. Dette gælder dog ikke, såfremt faderskabet eller medmoderskabet er anerkendt over for retten, jf. BL § 19, da registreringen i så fald er endelig. Der er ingen fortrydelsesret for den mand eller kvinde, der i medfør af § 14, stk. 3 eller stk. 6 tiltræder en andens anerkendelse af faderskab eller medmoderskab.³⁴

En ægtefælles faderskab eller medmoderskab kan efter § 1 eller § 3 a registreres uden dennes medvirken, idet registrering efter disse bestemmelser sker på grundlag af morens oplysninger samt vielsesattesten. I disse tilfælde bliver ægtefællen underrettet om registreringen af henholdsvis personregisterføreren eller statsforvaltningen i medfør af § 3, stk. 2 eller § 11, stk. 4 i bekendtgørelse nr. 1859 af 23. december 2015 om registrering af faderskab og medmoderskab i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel. Ægtefællen får således herved mulighed for at udnytte sin indsigelsesret efter § 5.³⁵

Børnelovens § 5 medfører, at registreringen ikke er bindende for parterne før 6 måneder efter barnets fødsel.³⁶ Fristen afbrydes ved statsforvaltningens modtagelse af anmodningen. Overskrides fristen, kan en sag om faderskab eller medmoderskab kun rejses, såfremt betingelserne for genoptagelse efter børnelovens kapitel 4 er opfyldt. En anmodning til statsforvaltningen om at rejse sag medfører ikke, at det allerede registrerede faderskab eller medmoderskab slettes, hvorfor dette består fuldt ud, indtil sagen ved enten statsforvaltningen eller retten eventuelt fører til et andet resultat.³⁷

Det følger af forarbejderne, at fristen i § 5 er kort af hensyn til at skabe stabilitet for barnet.³⁸ Bestemmelsen giver dog parterne en mulighed for grundigt at overveje følgerne af registreringen eller anerkendelsen, samt vurdere hvorvidt der er behov for anlæggelse af faderskabs- eller medmoderskabssag.³⁹

³⁴ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 5, og Waage, Jonna, (2015), s. 118 f.

³⁵ Waage, Jonna, (2015), s. 123

³⁶ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 5

³⁷ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.3.3, bem. til § 5, og Waage, Jonna, (2015), s. 118 f.

³⁸ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.3.2 og 2.3.3

³⁹ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.3.3

3.4.2. Søgsmålsret for mænd, der har haft seksuelt forhold til moren, jf. BL § 6

En mand, som har haft et seksuelt forhold til moren i konceptionsperioden, har som udgangspunkt ret til at få prøvet, om han er biologisk far til barnet, jf. BL § 6, stk. 1, 1. pkt. En anmodning herom skal fremsættes skriftligt inden 6 måneder efter barnets fødsel, jf. BL § 6, stk. 1, 2. pkt. Fristen gælder dog ikke, såfremt der allerede er rejst en sag om faderskab eller medmoderskab på anmodningstidspunktet, idet anlæggelsen af en sag afbryder fristen. En mand kan herefter anvende sin søgsmålsret til at indtræde i en verserende sag, også selv om fristen på de 6 måneder er udløbet. Er en sag om faderskab eller medmoderskab afsluttet på anmodningstidspunktet, kan den pågældende mand anmode om at få genbehandlet sagen, uanset om der i den første sag er blevet fastslået et faderskab eller medmoderskab. En anmodning om genbehandling skal dog ligeledes fremsættes inden 6 måneder efter barnets fødsel. Overskrides fristen, kan manden kun rejse en faderskabssag, såfremt betingelserne for genoptagelse efter børnelovens kapitel 4 er opfyldt.⁴⁰

Søgsmålsretten efter BL § 6, stk. 1, begrænses af stk. 2, 1. pkt., hvorefter der ikke kan rejses en faderskabssag efter stk. 1, såfremt en anden mand eller kvinde efter børnelovens kapitel 1 eller 1 a er registreret som henholdsvis barnets far eller barnets medmor. Denne begrænsning blev indsat af hensyn til barnet i det tilfælde, hvor moren ved barnets fødsel var gift eller levede i et fast samlivsforhold. Formålet hermed var, at en mand, der alene havde haft enkeltstående forhold til moren, ikke skulle kunne rejse en faderskabssag. Begrænsningen i søgsmålsretten gælder dog ikke for en mand, der i konceptionsperioden har været gift med moren uden at være separeret eller har levet i et fast samlivsforhold med hende, hvorfor han i disse tilfælde under alle omstændigheder kan rejse en faderskabssag, jf. stk. 2, 2. pkt. Det følger af forarbejderne, at et fast samlivsforhold forudsætter *”... et samlivsforhold af ægteskabslignende karakter af en vis varighed, hvor parterne typisk har levet sammen på fælles bopæl.”* Kravet kan dog være opfyldt, selv om parterne har bibeholdt hver deres bolig.⁴¹

Det følger af § 6 b, stk. 1, at statsforvaltningen har en orienteringspligt over for en mand, som inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift med moren uden at være separeret. Denne mand skal derfor have skriftlig meddelelse om barnets fødsel med vejledning om sin ret til at rejse faderskabssag og får via orienteringen mulighed for at gøre brug af sin søgsmålsret efter § 6, stk. 2, 2. pkt. Orienteringspligten har til hensigt at sikre en tidligere ægtefælle, hvor denne ikke har kendskab til morens graviditet. Statsforvaltningens orienteringspligt gælder kun over for tidligere ægtefæller, og en tidligere samlever får således ingen orientering om barnets fødsel, hvorfor denne selv må holde sig orienteret for at kunne gøre brug af sin søgsmålsret efter § 6, stk. 1.⁴²

Gør en mand brug af søgsmålsretten, jf. § 6, og nægter moren at have haft et seksuelt forhold til manden, må statsforvaltningen indbringe sagen for retten, jf. § 13, nr. 2 og 4. Statsforvaltningen kan dog med parternes accept iværksætte retsgenetiske undersøgelser, jf. § 11. Be-

⁴⁰ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 6, og Waage, Jonna, (2015), s. 134

⁴¹ LFB nr. 2 af 2001, bem. til nr. 1

⁴² LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 6, og Waage, Jonna, (2015), s. 138

kræfter moren herefter på baggrund af en retsgenetisk undersøgelse at have haft et seksuelt forhold til manden, kan statsforvaltningen fortsætte behandlingen af sagen, og manden kan anerkende faderskabet over for statsforvaltningen.⁴³

3.4.3. Søgsmålsret for den, der har afgivet samtykke til assisteret reproduktion, jf. BL § 6 a

Er moren blevet behandlet med assisteret reproduktion, kan en mand eller en kvinde, der har givet samtykke til behandlingen efter §§ 27, 27 a eller 27 b rejse sag om faderskab eller medmoderskab. Anmodningen skal fremsættes skriftligt inden 6 måneder efter barnets fødsel, medmindre der på tidspunktet for anmodningen allerede er rejst en sag ved statsforvaltningen. Søgsmålsretten efter § 6 a omhandler den situation, hvor moren er blevet behandlet med assisteret reproduktion, og hvor den mand eller kvinde, der har givet samtykke til behandlingen, har en forventning om at blive forælder til barnet. Bestemmelsen forudsætter dermed ikke, at den pågældende mand eller kvinde har haft et seksuelt forhold til moren.⁴⁴

Statsforvaltningen har efter § 6 b, stk. 2 en orienteringspligt over for en kvinde, der inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift eller registreret partner med moren uden at være separeret. Denne kvinde får derved mulighed for at gøre brug af sin søgsmålsret, jf. § 6 a.⁴⁵ Statsforvaltningens orienteringspligt gælder som nævnt ikke for en tidligere samlever, se ovenstående afsnit.

3.4.4. Statsforvaltningens pligt til at rejse sag, jf. BL § 7

Det følger af BL § 7, stk. 1, at statsforvaltningen af egen drift skal rejse en sag, såfremt der ikke er registreret et faderskab eller medmoderskab efter kapitel 1 eller 1 a i forbindelse med barnets fødsel, og såfremt der ikke er rejst en sag af andre efter BL §§ 4-6 b.

I de tilfælde, hvor faderskab eller medmoderskab skal registreres af personregisterføreren i forbindelse med registreringen af barnets fødsel (§§ 1, 2, 3 eller 3 c), men hvor fødselspapirerne ikke giver grundlag for registrering, skal personregisterføreren give statsforvaltningen meddelelse om, at der ikke er registreret en far eller medmor til barnet, jf. § 8 og § 15 i bekendtgørelse nr. 1859 af 23. december 2015 om registrering af faderskab og medmoderskab i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel. På baggrund heraf skal statsforvaltningen rejse sag efter § 7, stk. 1.

3.5. Sagens behandling ved statsforvaltningen

De personer, der efter BL §§ 4-6 a kan rejse en sag om faderskab eller medmoderskab, kan alene rejse sagen ved statsforvaltningen, jf. kapitel 2, idet statsforvaltningen har enekompetence til at indbringe en sag om faderskab eller medmoderskab for retten, jf. BL § 15. Sagens parter er, jf. § 9, barnet; moren; en mand, der er registreret som far eller har anerkendt faderskabet; en mand, der efter morens oplysning er eller kan være barnets far; en mand, der efter

⁴³ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 6, og Waage, Jonna, (2015), s. 127

⁴⁴ LFF nr. 207 af 2013, bem. til § 1, nr. 12 (§ 6 a og 6 b), og Waage, Jonna, (2015), s. 135

⁴⁵ LFF nr. 207 af 2013, bem. til § 1, nr. 12 (§ 6 a og 6 b), LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 6, og Waage, Jonna, (2015), s. 137

§ 6 har ret til at få prøvet, om han er barnets far; en kvinde, der er registreret som medmor eller har anerkendt medmoderskabet; og en kvinde, der efter § 6 a har ret til at få prøvet, om hun er barnets medmor. Endvidere kan ovenstående parter dødsboer være part i sagen.

3.5.1. Morens oplysningspligt, jf. BL § 8

Er en sag rejst i statsforvaltningen, skal moren oplyse statsforvaltningen om, hvem der er eller kan være barnets far, jf. BL § 8, stk. 1. Moren skal ligeledes oplyse, om hun er blevet behandlet med assisteret reproduktion, og hvem der har givet samtykke til behandlingen. Morens oplysningspligt efter § 8, stk. 1 er som udgangspunkt ubetinget, hvorfor moren ikke fritages fra oplysningspligten, selv om barnet skal bortadopteres eller hvor barnet er blevet til ved et strafbart forhold, jf. § 10.⁴⁶ Morens ubetingede oplysningspligt tilgodeser børnelovens hensyn om, at et barn har ret til to forældre.⁴⁷

Det følger af BL § 8, stk. 2, at morens oplysningspligt ikke gælder, såfremt faderskabet eller medmoderskabet anerkendes efter § 14, stk. 1. I dette tilfælde kan sagen afsluttes uden videre sagsbehandling, og statsforvaltningen har ingen undersøgelsespligt.⁴⁸ Moren har dog en oplysningspligt efter § 8, stk. 3, såfremt sagen genoptages og det fastslås eller må anses for væsentligt bestyrket, at den mand, der er registreret som barnets far efter kapitel 1 eller som har anerkendt faderskabet efter § 14, stk. 1, ikke er barnets far. Er moren blevet behandlet med assisteret reproduktion, har moren ligeledes en oplysningspligt i medfør af § 8, stk. 4, hvis det fastslås eller må anses for væsentligt bestyrket, at barnet ikke er blevet til ved denne behandling.⁴⁹ Det følger af forarbejderne, at oplysningspligten er begrænset af hensyn til en mor, der lever i et ægteskab eller fast samlivsforhold, idet morens ægtefælle eller samlever ikke skal kunne rejse en sag med henblik på at få moren afhørt under vidneansvar i retten.⁵⁰

Nægter moren at give oplysninger om fadermulighederne, må statsforvaltningen indbringe sagen for retten i medfør af § 13, nr. 2 eller nr. 4, idet statsforvaltningen ikke har hjemmel til at pålægge moren en sanktion for manglende oplysning.⁵¹ Kan moren ikke identificere fadermulighederne, kan sagen dog ikke indbringes for retten, idet en retssag forudsætter, at en bestemt person kan stævnes.⁵²

3.5.2. Sagens behandling

Sagen ved statsforvaltningen behandles efter forvaltningslovens regler, hvorfor statsforvaltningen har pligt til selv at oplyse sagen efter officialprincippet, at foretage høring af parterne og at vejlede parter i forbindelse med sagen, herunder vejlede om klagemuligheder. Statsforvaltningen kan ikke træffe afgørelse i sagen, og sagen kan således kun afsluttes ved, at fader-

⁴⁶ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 8, og Waage, Jonna, (2015), s. 147 f.

⁴⁷ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.7.2, og Waage, Jonna, (2015), s. 148

⁴⁸ Waage, Jonna, (2015), s. 143 og s. 149

⁴⁹ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 1, nr. 14-16 (§ 8, § 9, stk. 1 og § 12)

⁵⁰ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.7.2, bem. til § 8 og Waage, Jonna, (2015), s. 150

⁵¹ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.7.2, pkt. 2.7.3, og Waage, Jonna, (2015), s. 151

⁵² LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 8, og Waage, Jonna, (2015), s. 153

skabet eller medmoderskabet anerkendes, jf. § 14, stk. 1-6, eller ved at statsforvaltningen henlægger sagen. Henlæggelse kan eksempelvis ske i tilfælde, hvor en far ikke kan identificeres. Kan sagen ikke henlægges eller afsluttes ved anerkendelse, skal sagen indbringes for retten.⁵³ Under sagens behandling kan statsforvaltningen opfordre parterne til at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser, jf. § 11, stk. 1. Den retsgenetiske undersøgelse medfører, at der reelt ikke er nogen bevistvivl om, hvem der er far til barnet, og kan bidrage til, at faderskabet anerkendes over for statsforvaltningen.⁵⁴ Det følger af § 11, stk. 2, at statsforvaltningen ligeledes kan fremsætte en opfordring om at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser over for andre end sagens parter. Dette kan eksempelvis blive aktuelt, hvor det er umuligt at fremskaffe retsgenetisk bevis fra en fadermulighed, fordi denne enten er død eller forsvundet. Her kan statsforvaltningen således opfordre den mulige fars biologiske familie – eksempelvis forældre eller søskende – til at medvirke ved retsgenetisk undersøgelse, for derved at vurdere, om denne fadermulighed er barnets far.⁵⁵

3.5.3. *Anerkendelse over for statsforvaltningen, jf. BL § 14*

En sag ved statsforvaltningen kan alene afsluttes ved henlæggelse eller ved anerkendelse af faderskab eller medmoderskab efter § 14, stk. 1-6, der er en udtømmende opregning. BL § 14, stk. 1-6 anvendes i de tilfælde, hvor der ikke er sket registrering af faderskab eller medmoderskab efter kapitel 1 eller 1 a. Det følger af § 14, stk. 7, at anerkendelsen skal ske skriftligt, og at anerkendelse efter stk. 3 og stk. 6 endvidere forudsætter, at parterne møder i statsforvaltningen. Anerkendelse af faderskab eller medmoderskab efter stk. 1-6 kan i medfør af stk. 8, 1. pkt. ikke gennemføres, såfremt en af parterne er frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6. Er den, der anerkender faderskabet eller medmoderskabet, umyndig som følge af mindreårighed skal vedkommendes værge samtykke til anerkendelsen, jf. stk. 8, 2. pkt. Den mand eller kvinde, der ønsker at anerkende faderskabet eller medmoderskabet, skal inden anerkendelsen have oplysning om retsvirkningerne heraf, og om at sagen kan kræves indbragt for retten, jf. stk. 9. Det følger af stk. 10, at anerkendelser efter stk. 2, nr. 2, stk. 3, stk. 4, nr. 2, stk. 5 og stk. 6 ikke kan ske inden barnets fødsel.

En mand eller en kvinde kan efter § 14, stk. 1 anerkende faderskabet eller medmoderskabet til et barn, såfremt den pågældende og moren erklærer, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet. Anerkendelsen forudsætter, at der alene er oplyst én mulig far til barnet, eller at der kun er én kvinde, som opfylder betingelserne i § 27 eller § 27 a, stk. 2. Der kan dog ikke ske anerkendelse efter § 14, stk. 1, såfremt moren inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har været gift eller haft en registreret partner uden at være separeret, jf. stk. 1, 2. pkt. Dette er af hensyn til den tidligere ægtefælle eller registrerede partner, idet moren ikke skal kunne afskære dennes faderskab eller medmoderskab ved at afgive en omsorgs- og ansvarserklæring med en anden mand eller kvinde efter § 14, stk. 1. Som udgangspunkt kan en omsorgs- og ansvarserklæring alene afgives af en ugift mor, men erklæringen kan undertiden

⁵³ Waage, Jonna, (2015), s. 142 og s. 155 f.

⁵⁴ LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.6.2, bem. til § 11, og Waage, Jonna, (2015), s. 164 f.

⁵⁵ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 11

anvendes af et ægtepar, se kapitel 3 afsnit 3.1.3. Moren har ved anerkendelser efter § 14, stk. 1 ikke en oplysningspligt, jf. § 8, stk. 2. Statsforvaltningen skal ligeledes ikke undersøge parternes forhold eller motiver for at underskrive en omsorgs- og ansvarserklæring. Anerkendelse af faderskab eller medmoderskab på baggrund af en fælles omsorgs- og ansvarserklæring efter stk. 1 kan ikke ske, hvis det under sagsbehandlingen kommer frem, at moren har haft seksuelt forhold til flere mænd i konceptionsperioden, eller såfremt en eller begge parter ikke ønsker fælles forældremyndighed, idet dette er en følge af erklæringen.⁵⁶

Faderskabet kan i medfør af § 14, stk. 2, nr. 1 anerkendes ved en ensidig erklæring, såfremt det oplyses, at moren kun har haft et seksuelt forhold til den mand, som ønsker at anerkende faderskabet, og at hun ikke er blevet behandlet med assisteret reproduktion med donorsæd fra en anden mand i konceptionsperioden. Anerkendelse af faderskab efter stk. 2, nr. 1 kan ske både inden og efter barnets fødsel. Den ensidige anerkendelse fra farens side kan eksempelvis anvendes, hvis parterne samstemmende oplyser, at manden er barnets biologiske far, men hvor forældrene ikke er enige om at ville have fælles forældremyndighed. Moren har i denne situation en oplysningspligt, jf. § 8, stk. 1, hvorfor hun skal oplyse, om hun har haft et seksuelt forhold til den pågældende mand, om hun har haft et seksuelt forhold til andre og i så fald hvem, samt om hun er blevet behandlet med assisteret reproduktion, og hvem der eventuelt har givet samtykke til denne behandling. En tidligere ægtefælle får efter § 6 b, stk. 1 skriftlig meddelelse om barnets fødsel, og kan herefter anfægte anerkendelsen, såfremt denne ægtefælle mener, at han kan være far til barnet.⁵⁷ Faderskabet kan endvidere i medfør af § 14, stk. 2, nr. 2 anerkendes ved en ensidig erklæring, såfremt den, der anerkender faderskabet, utvivlsomt er barnets far. En anerkendelse efter denne bestemmelse kan anvendes, selvom moderen har haft seksuelt forhold til flere mænd i konceptionsperioden. Det afgørende er, at en retsgenetisk undersøgelse utvivlsomt har udpeget den pågældende mand som barnets far.⁵⁸

En mand kan anerkende faderskabet efter § 14, stk. 3, selv om moren i konceptionsperioden har haft et seksuelt forhold til andre mænd eller er blevet behandlet med assisteret reproduktion med donorsæd fra en anden mand. Det er en betingelse, at den pågældende mand og moren erklærer, at de sammen vil varetage omsorgen og ansvaret for barnet, og at anerkendelsen tiltrædes af sagens øvrige parter. Den, der har tiltrådt faderskabet, kan ikke senere rejse en sag eller anmode om genoptagelse.⁵⁹ Bestemmelsen kan anvendes, selv om en anden mand er udpeget som barnets biologiske far ved en retsgenetisk undersøgelse.⁶⁰ Bestemmelsen kan eksempelvis anvendes i situationer, hvor morens nye samlever ønsker at registreres som far til barnet, og bestemmelsen er derfor også i forarbejderne beskrevet som en slags uformel stedbarnsadoption.⁶¹

⁵⁶ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 14, og Waage, Jonna, (2015), s. 184 ff.

⁵⁷ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 14, og Waage, Jonna, (2015), s. 190 f.

⁵⁸ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 14, og Waage, Jonna, (2015), s. 192

⁵⁹ Waage, Jonna, (2015), s. 118

⁶⁰ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 14

⁶¹ KBET nr. 1350 af 1997, punkt 2.2.13, og LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.10.2

Det følger af § 14, stk. 6, at medmoderskab ligeledes kan anerkendes, selv om moren i konceptionsperioden har haft et seksuelt forhold til en mand, hvis den kvinde, der ønsker at anerkende medmoderskabet, opfylder betingelserne i § 27 eller § 27 a, stk. 2. Bestemmelsen kan endvidere anvendes i tilfælde, hvor moren er blevet behandlet med assisteret reproduktion, og hvor en anden har givet samtykke til behandlingen og erklæret at ville være far eller medmor til barnet efter §§ 27-27 b. Det er en betingelse, at moren og medmoren afgiver en fælles omsorgs- og ansvarserklæring, og at anerkendelsen tiltrædes af sagens øvrige parter.

Er moren blevet behandlet med assisteret reproduktion, kan faderskabet efter § 14, stk. 4 ved en ensidig erklæring, såfremt manden efter §§ 27, 27 a, stk. 1 eller 27 b anses som barnets far. Det er en betingelse, at moren ikke har haft et seksuelt forhold til andre mænd eller er blevet behandlet med assisteret reproduktion med donorsæd fra en anden mand, jf. stk. 4, nr. 1, eller at den pågældende mand utvivlsomt er barnets far, jf. stk. 4, nr. 2. Der er tale om en ensidig anerkendelse fra mandens side, og moren har i dette tilfælde en oplysningspligt efter § 8, stk. 1. Der gælder i øvrigt de samme regler som efter § 14, stk. 2, nr. 1 og nr. 2, se ovenfor.

En kvinde kan efter § 14, stk. 5 ligeledes anerkende medmoderskabet ved en ensidig erklæring, hvis hun efter § 27 eller § 27 a, stk. 2 anses som barnets medmor, og såfremt moren i konceptionsperioden ikke har haft et seksuelt forhold til en mand, eller er blevet behandlet med assisteret reproduktion med samtykke fra andre. Der gælder samme regler som efter § 14, stk. 4, se ovenfor.

3.6. Sag om faderskab eller medmoderskab ved retten

3.6.1. Indbringelse af sag for retten

Statsforvaltningens afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. BL § 35, stk. 1. En sag om faderskab eller medmoderskab skal således indbringes for retten, og det følger af BL § 15, at statsforvaltningen har enekompetence hertil. BL § 13 oplister herefter fem situationer, hvor statsforvaltningen skal indbringe sagen for retten.

Statsforvaltningen skal i medfør af BL § 13, nr. 1 indbringe sagen for retten, såfremt en af sagens parter anmoder herom. En part kan på ethvert tidspunkt i sagen fremsætte en sådan anmodning, og der er ikke et krav om begrundelse. Anmodningen kan trækkes tilbage indtil det tidspunkt, hvor sagen formelt er indbragt for retten med den følge, at statsforvaltningen kan fortsætte den administrative behandling af sagen.⁶² Det følger af RPL § 456 d, at en sag anses for indbragt for retten, når retten har modtaget anmodning herom fra statsforvaltningen. Når sagen formelt er indbragt for retten, skal sagen færdigbehandles dér, med undtagelse af spørgsmål om genoptagelse, idet disse skal tilbagesendes til statsforvaltningen med henblik på realitetsbehandling.⁶³

⁶² LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 13, og Waage, Jonna, (2015), s. 174

⁶³ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 13, alm. bem. pkt. 2.12.3, og Waage, Jonna, (2015), s. 174 og s. 305

Finder statsforvaltningen det betænkeligt at fortsætte den administrative behandling af sagen, skal statsforvaltningen indbringe sagen for retten, jf. BL § 13, nr. 2. Dette kan eksempelvis være tilfældet, hvor moren tilbageholder oplysninger om fadermuligheder, hvor hendes oplysninger er usikre, eller hvor moren og en af moren oplyst fadermulighed har modstridende oplysninger om, hvorvidt parterne har haft et seksuelt forhold, eller hvornår et sådant forhold har fundet sted.⁶⁴

Det følger af BL § 13, nr. 3, at statsforvaltningen skal indbringe sagen for retten, hvis der skal ske indkaldelse ved bekendtgørelse i Statstidende, eller hvis der skal udfærdiges retsanmodning efter RPL § 158, der omhandler tilfælde, hvor en person har kendt bopæl eller opholdssted i udlandet. I disse tilfælde skal sagen indbringes for retten af hensyn til lettelse af sagsbehandlingen, idet retsanmodninger udfærdiges af retten og ikke af statsforvaltningen.⁶⁵

Statsforvaltningen skal indbringe sagen for retten, hvis sagen i øvrigt ikke kan afsluttes ved anerkendelse eller henlæggelse i statsforvaltningen, jf. BL § 13, nr. 4, som er en opsamlingsbestemmelse. Det følger af forarbejderne, at det kan være i tilfælde, hvor moren ikke vil oplyse fadermuligheder, hvor sagens parter ikke ønsker at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser, hvor en far, der utvivlsomt er barnets far, ikke ønsker at anerkende faderskabet m.m.⁶⁶

Er en af parterne frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, skal statsforvaltningen indbringe sagen for retten, jf. BL § 13, nr. 5. Det følger af BL § 14, stk. 8, at en part, der er frataget den retlige handleevne, ikke kan anerkende faderskab eller medmoderskab efter § 14, stk. 1-6, hvorfor en afgørelse i en faderskabs- eller medmoderskabssag i dette tilfælde altid skal træffes ved dom.⁶⁷

3.6.2. Sagens behandling ved retten

Når sagen er indbragt for retten, skal den færdigbehandles dér. Statsforvaltningen skal ikke udarbejde en stævning, men skal blot oversende sagens originale akter sammen med en kort redegørelse af det forudgående forløb, samt baggrunden for at sagen indbringes for retten.⁶⁸ Enhver sag om faderskab eller medmoderskab ved retten behandles efter reglerne i RPL kapitel 42 a, jf. RPL § 456 a. Det følger af RPL § 456 h, stk. 1, at retten drager omsorg for sagens oplysning, hvorfor retten af egen drift skal foretage de nødvendige skridt til oplysning af sagen, herunder indkaldelse samt afhøring af parter og vidner og tilvejebringelse af andre beviser. Rettens forpligtelse til at drage omsorg for sagens oplysning medfører, at retten ikke må afsige dom eller hæve sagen, før retten har forsøgt at tilvejebringe alle de oplysninger, det med rimelighed kan forventes, at retten kan indhente. Endvidere følger det af RPL § 456 k, at retten træffer afgørelse uden hensyn til parternes påstande.⁶⁹

⁶⁴ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 13, og Waage, Jonna, (2015), s. 175 f.

⁶⁵ Waage, Jonna, (2015), s. 176

⁶⁶ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 13, og Waage, Jonna, (2015), s. 177

⁶⁷ Waage, Jonna, (2015), s. 177

⁶⁸ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 15, og Waage, Jonna, (2015), s. 174 og s. 226

⁶⁹ Waage, Jonna, (2015), s. 207 f.

Det følger af RPL § 456 h, stk. 7 samt af BL § 18, at retten træffer bestemmelse om gennemførelse af retsgenetiske undersøgelser af sagens parter, såfremt det har betydning for sagen. Vil sagens parter ikke bidrage hertil, følger det af RPL § 456 h, stk. 7, 2. pkt., at bestemmelsen i RPL § 178 om tvangsmidler over for vidner finder anvendelse, således at retten blandt andet kan pålægge parten en bøde eller tvangsbøder. Det følger af BL § 18, at bestemmelsen i BL § 11, stk. 2 ligeledes finder anvendelse på rettens behandling af sagen. Retten kan således, ligesom statsforvaltningen, opfordre andre end sagens parter til at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser. Retten kan dog ikke gennemtvinge sådanne undersøgelser, idet vidnetvangsreglerne alene kan anvendes over for parter i sagen.⁷⁰

En sag om faderskab eller medmoderskab i retten følger de almindelige bevisregler. En mand, der efter BL § 6 ønsker at få prøvet, om han er far til barnet, har bevisbyrden for, at parterne har haft et seksuelt forhold i konceptionsperioden. Retten kan i forhold til bevisvurderingen lægge vægt på parternes og eventuelle vidners forklaringer.⁷¹

3.6.3. Sagens parter

De personer, der efter BL § 9 kan være part under en sag ved statsforvaltningen, kan ligeledes være part under en sag ved retten, jf. BL § 17, se kapitel 3 afsnit 3.5. Dette følger også af RPL § 456 e. Retten kan herudover inddrage andre, som kan være barnets far eller medmor, jf. BL § 17.⁷²

Det følger af RPL § 456 i, stk. 1, samt af BL § 16, at moren har pligt til at møde i retten og afgive forklaring om, hvem der er eller kan være barnets far eller medmor, samt om hun er blevet behandlet med assisteret reproduktion, og hvem der i så fald har givet samtykke til behandlingen. De regler, som efter BL § 8, stk. 2-5 gælder for morens oplysningspligt ved statsforvaltningen, finder tilsvarende anvendelse ved sagen i retten, jf. BL § 16, se kapitel 3 afsnit 3.5.1. De andre parter i sagen har ligeledes pligt til at møde i retten og afgive forklaring, jf. RPL § 456 i, stk. 2. Det følger endvidere af RPL § 456 i, stk. 1 og 2, at reglerne i RPL §§ 177-180 finder anvendelse. Efter disse bestemmelser underkastes parterne vidnetvang og kan afhentes af politiet, såfremt de udebliver fra eller forlader et retsmøde. Vil parterne ikke afgive forklaring, kan de pålægges en bøde eller tvangsbøder. RPL § 178, stk. 1, nr. 5 indeholder hjemmel til at tage et vidne i forvaring, men ifølge forarbejderne skulle vidnetvangsreglerne anvendes lempeligt, hvorfor det var forudsat, at retten ikke ville anvende strengere sanktion end bøde.⁷³

⁷⁰ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 18, og Waage, Jonna, (2015), s. 249f

⁷¹ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 17, bem. til § 20, og Waage, Jonna, (2015), s. 220

⁷² LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 17, og Waage, Jonna, (2015), s. 237

⁷³ KBET nr. 1350 af 1997, bem. til § 15, LFB nr. 2 af 2001, pkt. 3, og Waage, Jonna, (2015), s. 230 f.

3.6.4. Sagens afslutning ved retten

En sag ved retten afsluttes ved dom eller ved at retten hæver sagen. Det følger af BL § 19, at faderskab eller medmoderskab kan anerkendes over for retten i medfør af bestemmelserne i BL § 14. Er der sket anerkendelse over for retten, kan retten herefter hæve sagen i medfør af RPL § 456 k, stk. 3, nr. 1. En sag kan endvidere hæves i medfør af RPL § 456 k, stk. 3, nr. 2-4, såfremt ingen af parterne i sagen bliver dømt som far eller medmor, såfremt barnet er afdøet ved døden, såfremt moren ikke har oplyst nogen fader- eller medmodermuligheder, eller såfremt de oplyste ikke kan identificeres eller findes.⁷⁴

BL § 20 oplister udtømmende de situationer, hvor en mand eller en kvinde kan dømmes som henholdsvis barnets far eller medmor. Det er udgangspunktet efter BL § 20, stk. 1, at en mand dømmes som far til barnet, hvis en retsgenetisk undersøgelse utvivlsomt udpeger ham som barnets far. Det er uden betydning om moren i konceptionsperioden har haft et seksuelt forhold til andre mænd, da en dom efter BL § 20, stk. 1 beror på en retsgenetisk undersøgelse.⁷⁵ Det følger af forarbejderne, at der altid bør iværksættes retsgenetiske undersøgelser ved retten,⁷⁶ men det følger dog af BL § 18, at retsgenetiske undersøgelser kun skal iværksættes, når det har betydning for sagen – eksempelvis hvor der er tvivl om morens oplysninger, herunder tvivl om faderskabet, samt hvis en part anmoder om foretagelse af retsgenetiske undersøgelser, idet en sådan anmodning kan bestyrke en tvivl om faderskabet.⁷⁷

Har det ikke været muligt at iværksætte retsgenetiske undersøgelser, eksempelvis fordi en oplyst fadermulighed er død eller forsvundet, kan en mand dog dømmes som far, såfremt betingelserne i BL § 20, stk. 2 er opfyldt. Bestemmelsens 1. pkt. omhandler den situation, hvor moren har oplyst, at hun alene har haft et seksuelt forhold til én mand. Denne mand kan herefter dømmes som far, hvis det må lægges til grund, at han har haft et seksuelt forhold til moren i konceptionsperioden, og der i øvrigt ikke foreligger nogen omstændigheder, der gør det usandsynligt, at han er barnets far, eksempelvis oplysninger om, at han er steril. Er der usikkerhed om morens oplysninger, må retten i stedet hæve sagen efter RPL § 456 k, stk. 3, nr. 2. BL § 20, stk. 2, 2. pkt. omhandler derimod den situation, hvor moren i konceptionsperioden har haft samleje med flere mænd. En mand kan herefter dømmes som far, selvom han ikke er blevet undersøgt, såfremt han opfylder betingelserne i stk. 2, 1. pkt., og såfremt alle de andre fadermuligheder har fået foretaget retsgenetiske undersøgelser, som har udelukket deres faderskab, jf. stk. 2, nr. 1, eller såfremt det i øvrigt er overvejende sandsynligt, at ingen af de andre mænd er far til barnet, jf. stk. 2, nr. 2. Det kan efter stk. 2, nr. 2 tillægges vægt, om moren har været gift med eller haft et fast samlivsforhold med en af mændene i konceptionsperioden, jf. § 20, stk. 3. Der er således en formodning for, at en mand, hun har været gift med eller

⁷⁴ Waage, Jonna, (2015), s. 247

⁷⁵ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 20

⁷⁶ KBET nr. 1350 af 1997, pkt. 2.2.14.2, og LFF nr. 2 af 2000, alm. bem. pkt. 2.11.2

⁷⁷ Waage, Jonna, (2015), s. 251

haft et samlivsforhold med, er barnets far. Endvidere kan en mand eller kvinde, der anses som far eller medmor efter BL §§ 27-27 b, dømmes som far eller medmor, jf. BL § 20, stk. 4 og 5.⁷⁸

3.6.5. Anke af rettens afgørelse

Byrettens afgørelse kan ankes til landsretten, og der gælder en ankefrist på 4 uger, jf. RPL § 372, stk. 1. Under en ankesag for landsretten, kan landsretten inddrage enhver, som har været part under sagen ved byretten, jf. RPL § 456 o, stk. 3, 1. pkt. Hvis landsretten finder det nødvendigt at inddrage andre personer i sagen, kan sagen i medfør af RPL § 456 o, stk. 3, 2. pkt. hjemvises til fornyet behandling ved byretten. Slutteligt kan en dom afsagt af landsretten indbringes for Højesteret som 3. instans, hvis sagen er af principiel karakter og procesbevillingsnævnet meddeler anketilladelse.⁷⁹

3.7. Genoptagelse

Genoptagelse medfører, at en sag kan prøves efter udløbet af fristen på 6 måneder i BL §§ 5-6 a, eller efter sagen er afgjort ved retten. Reglerne om genoptagelse tilgodeser børnelovens grundlæggende hensyn om, at ethvert barn så vidt muligt skal have to forældre, men genoptagelsesmulighederne er begrænset af hensyn til tilfælde, hvor der eksempelvis allerede er registreret en far eller medmor, og hvor barnet således har opnået stor stabilitet ved at have haft to forældre.⁸⁰

Børneloven trådte i kraft den 1. juli 2002, og finder som udgangspunkt kun anvendelse på børn født efter denne dato, jf. § 36, stk. 1 og 2. Det følger dog af § 36, stk. 3 at § 22, jf. § 26 også finder anvendelse på børn født før lovens ikrafttræden.

3.7.1. Genoptagelse når faderskab eller medmoderskab ikke er registreret, jf. § 21

I de tilfælde, hvor faderskabet eller medmoderskabet til et barn ikke er registreret eller fastslået ved anerkendelse eller dom, kan en faderskabs- eller medmoderskabssag i medfør af børnelovens § 21, stk. 1 genoptages efter anmodning fra moren, barnet, barnets værge eller en mand eller kvinde, som efter §§ 6 eller 6 a har ret til at få prøvet, om vedkommende er barnets far henholdsvis barnets medmor. En anmodning kan endvidere komme fra ovenstående personers dødsboer. Det er dog efter § 21, stk. 2 en betingelse, at det antageliggøres, at en bestemt mand kan blive barnets far, eller at en bestemt kvinde kan blive barnets medmor. Er barnet myndigt, kan sagen ikke genoptages mod dets vilje, jf. § 21, stk. 3. Det er en forudsætning, at barnet aktivt tilkendegiver, at det ikke ønsker sagen genoptaget. Der er ingen tidsfrist for anmodning om genoptagelse efter denne bestemmelse.⁸¹

⁷⁸ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 20, og Waage, Jonna, (2015), s. 252 ff.

⁷⁹ Waage, Jonna, (2015), s. 222 ff.

⁸⁰ Waage, Jonna, (2015), s. 257 f.

⁸¹ Waage, Jonna, (2015), s. 274 ff.

3.7.2. Genoptagelse når faderskab eller medmoderskab er registreret, jf. § 22

Børnelovens § 22, stk. 1 og 2 omhandler den situation, hvor faderskab eller medmoderskab til et barn er registreret eller fastslået ved anerkendelse eller dom. Anmodning om genoptagelse kan fremsættes af moren, barnet eller dets værge, faren eller medmoren. Det er en betingelse, at parterne er enige om genoptagelse – i modsat fald kan sagen ikke genoptages. Der er ingen tidsfrist for anmodningen, og barnets alder er uden betydning.⁸² Det er endvidere en betingelse, at det er sandsynliggjort, at en anden mand kan blive barnets far, eller at en anden kvinde kan blive barnets medmor, jf. § 22, stk. 3. Kravet om sandsynliggørelse stemmer overens med Børnelovsudvalgets opfattelse om, at faderskabet ikke skal kunne ophæves, uden at barnet får en ny far.⁸³ Der er ingen formkrav til denne sandsynliggørelse, men det kan eksempelvis være tilfældet, hvor en tredjemand på forhånd har erklæret at ville anerkende faderskabet, hvis den registrerede far udelukkes ved retsgenetisk undersøgelse.⁸⁴

3.7.3. Genoptagelse ved fejl i registreringen, jf. § 23

Er der sket fejl i forbindelse med registreringen af faderskabet eller medmoderskabet, kan sagen forlanges genoptaget inden tre år efter barnets fødsel, jf. BL § 23, stk. 1. Personkredsen, der kan forlange genoptagelse efter § 23, stk. 1, er moren eller hendes dødsbo; barnets værge eller dødsbo; den registrerede far eller hans dødsbo; den registrerede medmor eller hendes dødsbo; en mand, der på grund af fejlen ikke er blevet registreret som far eller dennes dødsbo; samt en kvinde, der på grund af fejlen ikke er blevet registreret som medmor eller hendes dødsbo. Det skal kunne påvises, at der er sket en fejl, og at denne har formel karakter, hvilket eksempelvis kan være ved personforveksling eller skrivefejl. Bliver statsforvaltningen opmærksom på en fejl, kan forvaltningen ikke selv rette fejlen, men må underrette sagens parter, som herefter må søge om genoptagelse, såfremt fejlen skal rettes.⁸⁵

Det følger af § 23, stk. 2, 1. pkt., at en sag ikke kan genoptages efter anmodning fra faren eller medmoren, såfremt vedkommende har anerkendt barnet som sit på trods af dennes kendskab til eller formodning om fejlen. Moren kan ligeledes ikke anmode om genoptagelse, hvis hun har haft kendskab til eller formodning om fejlen, men alligevel har ladet faren eller medmoren anerkende barnet som sit, jf. § 23, stk. 2, 2. pkt.

En tidligere ægtefælle eller registreret partner, som i medfør af BL § 6 b skal have meddelelse om barnets fødsel, kan efter § 23, stk. 3 anmode om genoptagelse af en sag, såfremt vedkommende ikke har fået meddelelse om barnets fødsel inden 5 måneder efter fødslen. Anmodningen skal fremsættes uden ugrundet ophold efter, at den pågældende er blevet bekendt med fødslen af barnet, dog senest tre år efter fødslen. BL § 23, stk. 3 finder alene anvendelse på den personkreds, som efter § 6 b skal have meddelelse om barnets fødsel, og gælder således ikke tidligere samlever, som selv må undersøge, om dennes tidligere samleverske har fået barn.⁸⁶

⁸² LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 22

⁸³ KBET nr. 1350 af 1997, pkt. 2.2.15.2

⁸⁴ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 22

⁸⁵ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 23, og Waage, Jonna, (2015), s. 287 ff.

⁸⁶ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 23, og Waage, Jonna, (2015), s. 290

3.7.4. Genoptagelse ved nye oplysninger, jf. § 24

BL § 24 omhandler ligesom § 22 og § 23 situationer, hvor faderskabet eller medmoderskabet er registreret eller fastslået ved anerkendelse eller dom. En sag kan herefter genoptages inden 3 år efter barnets fødsel, hvis der er fremkommet nye oplysninger, som kan antages at medføre et andet udfald i sagen, eller hvis der i øvrigt er særlig anledning til at antage, at sagen vil få et andet udfald, jf. § 24, stk. 1. En anmodning om genoptagelse efter § 24, stk. 1 kan fremsættes af moren, barnets værge, faren, medmoren eller de respektive dødsboer. Ved afgørelsen af, om sagen kan genoptages efter bestemmelsen, skal der foretages et samlet skøn, og § 24, stk. 2 opregner 6 hensyn, som især skal tillægges vægt ved afgørelsen. Der skal herefter tages hensyn til, hvor lang tid der er gået siden barnets fødsel (nr. 1), om faren har behandlet barnet som sit eget på trods af et kendskab til eller en formodning om, at han muligvis ikke er barnets biologiske far (nr. 2), om medmoren har behandlet barnet som sit eget på trods af kendskab til eller formodning om, at hun muligvis ikke er at anse for barnets medmor (nr. 3), om moren har ladet en far eller medmor behandle barnet som sit eget på trods af et kendskab til eller en formodning om, at den pågældende ikke er barnets far eller medmor (nr. 4), om en part med kendskab til eller formodning om omstændigheder, der rejser tvivl om faderskabet eller medmoderskabet til barnet, ikke inden rimelig tid har anmodet om genoptagelse (nr. 5), og om barnet kan forventes at ville få en far eller en medmor, hvis sagen genoptages (nr. 6). Der er ikke tale om en udtømmende opregning.⁸⁷

3.7.5. Genoptagelse efter udløb af frist, jf. § 25

Det følger af BL § 25, at genoptagelse efter §§ 23 og 24 kan tillades efter udløbet af fristen, såfremt der er ganske særlige grunde til, at anmodningen ikke er fremsat rettidigt, såfremt omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse, og såfremt det må antages, at fornyet behandling af sagen ikke vil medføre væsentlige ulemper for barnet.

3.7.6. Behandling af sager om genoptagelse, jf. § 26

Det følger af BL § 26, stk. 1, at det er statsforvaltningen, som træffer afgørelse om, hvorvidt en sag skal genoptages. Dette gælder, uanset om det er statsforvaltningen eller retten, som i første omgang har afsluttet sagen. Genoptages en sag efter bestemmelserne i §§ 21-24, finder børnelovens kapitel 2 og 3 anvendelse i forhold til den fornyede realitetsbehandling af sagen, jf. § 26, stk. 3, jf. dog stk. 4. En afgørelse om genoptagelse kan af statsforvaltningen indbringes for retten, hvis en af sagens parter anmoder herom inden 4 uger, jf. § 26, stk. 2. Overskrides fristen er statsforvaltningens afgørelse endelig. Indbringes sagen for retten, og tager retten herefter anmodningen om genoptagelse til følge, skal faderskabssagen sendes tilbage til statsforvaltningen.⁸⁸

⁸⁷ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 24, og Waage, Jonna, (2015), s. 292 - 295

⁸⁸ LFF nr. 2 af 2000, bem. til § 26

4. Forældreansvarsloven

Forældreansvarsloven indeholder regler om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær og er den centrale lov om, hvilke rettigheder og pligter forældre har over for deres barn. Forældreansvarsloven bygger på de grundlæggende principper i FN's Børnekonvention, herunder artikel 3 om, at alle afgørelser vedrørende et barn skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet; artikel 9 om barnets ret til to forældre; og artikel 12 om barnets ret til at fremføre sine egne synspunkter i alle forhold vedrørende barnet, samt at der skal tages hensyn til disse synspunkter alt efter barnets alder og modenhed. Forældreansvarsloven bygger endvidere på Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, særligt artikel 8 om, at enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv.⁸⁹

4.1. Forældreansvarslovens tilblivelse

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender nedsatte i marts 2005 Udvalget om Forældremyndighed og Samvær, der havde til opgave at overveje "*... om reglerne om forældremyndighed og samvær var tidssvarende, og om de i tilstrækkelig grad sikrede varetagelsen af barnets interesser og behov.*"⁹⁰ I årene forinden havde lovgivningen vedrørende forældremyndighed og samvær været genstand for kritik, som navnlig omhandlede, at lovgivningen ikke i tilstrækkelig grad tog udgangspunkt i hensynet til barnets behov, men nærmere tog hensyn til forældrenes behov. Udvalget afgav den 29. maj 2006 Betænkning nr. 1475 om Barnets perspektiv, Forældremyndighed, Barnets bopæl, Samvær og Tvangsfuldbyrdelse. Den 5. december 2006 blev der på baggrund af betænkningen indgået en politisk aftale mellem regeringen og adskillige andre partier om indholdet af forslaget til forældreansvarsloven. Lovforslaget omhandlede, at det bærende element i alle afgørelser om børn fremadrettet var barnets ret til begge sine forældre, og ikke forældrenes ret til barnet. Det blev præciseret, at forældrene havde et fælles ansvar for deres barn, at alle afgørelser skulle træffes ud fra barnets bedste, og at barnets perspektiv skulle belyses i alle sager.⁹¹

Forslaget til forældreansvarsloven blev fremsat den 31. januar 2007 ved lovforslag nr. L 133, der blev vedtaget ved lov nr. 499 af 6. juni 2007.⁹²

4.2. Evaluering af forældreansvarsloven

Forældreansvarsloven blev evalueret i 2011, og evalueringen påviste et behov for at ændre eller justere loven, for på den måde at "*styrke rammerne for løsning af uenighed om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær i familier, hvor forældrene ikke lever sammen.*"⁹³ Der blev herefter indgået en politisk aftale den 8. februar 2012 om ændring af forældreansvarsloven. Evalueringen og den politiske aftale dannede herefter baggrunden for lovforslag nr. L 157 om

⁸⁹ Rasmussen, Nell og Jane Røhl, (2014), s. 27, og Krone Christensen, Stine, (2014), s. 49 f.

⁹⁰ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 1.1

⁹¹ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 1.1

⁹² Krone Christensen, Stine, (2014), s. 45

⁹³ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. pkt. 1.2

ændring af forældreansvarsloven, der blev fremsat den 13. april 2012. Lovforslaget blev vedtaget ved lov nr. 600 af 18. juni 2012.⁹⁴

4.3. Forældreansvarslovens formål

Formålet med forældreansvarsloven var at sætte fokus på barnets ret til begge sine forældre, frem for forældrenes ret til barnet. Med vedtagelsen af forældreansvarsloven blev der indført nogle grundlæggende principper, som havde til formål at sikre, at alle afgørelser efter forældreansvarsloven blev truffet efter barnets bedste. Forældreansvarsloven satte fokus på forældrenes ansvar for barnet, herunder at begge forældre var ansvarlige for at sikre barnets ret til begge sine forældre, uanset at forældrene ikke længere levede sammen. Det grundlæggende princip om forældrenes ansvar for barnet omhandlede, at forældrene skulle drage omsorg for barnet, samarbejde omkring væsentlige beslutninger vedrørende barnet, og sikre barnets samvær med den forælder, som det ikke boede hos. Princippet om forældreansvar var fastslået ved lovens altovervejende hovedregel om, at forældrene som udgangspunkt havde fælles forældremyndighed, og at denne skulle fortsætte efter en samlivsophævelse, så forældrene fortsat havde et fællesskab omkring barnet.⁹⁵

Formålet med ændringen af forældreansvarsloven i 2012 var i højere grad at sikre, at der blev taget udgangspunkt i barnets bedste i afgørelser vedrørende barnet. Et andet formål med lovændringen var at skabe ro omkring barnet og skærme det fra forældrenes konflikter, hvor efter en ansøgning om ændring af samvær, forældremyndighed eller bopæl kunne afvises, hvis forholdene ikke væsentligt havde ændret sig, jf. FOL § 39.⁹⁶ Lovændringen havde endvidere til formål at ændre bestemmelserne om samvær, herunder for at tydeliggøre, at afgørelser om samvær skulle træffes ud fra, hvad der var bedst for det enkelte barn. Betingelserne for at fastsætte samvær med andre end forældre efter FOL § 20 blev lempet, og anvendelsesområdet blev udvidet.⁹⁷

4.4. Barnets bedste

Det er et grundlæggende princip i forældreansvarsloven, at alle afgørelser vedrørende et barn skal træffes efter barnets bedste. Kriteriet "barnets bedste" fremgår af FOL § 4: *"Afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet."* Kriteriet om barnets bedste har udgangspunkt i Børnekonventionens, artikel 3 (1), der omhandler, at barnets tarv skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn.⁹⁸

Børnekonventionen indeholder ikke en konkret definition af, hvad "barnets bedste" er. I forarbejderne til forældreansvarsloven fremgår det, at "barnets bedste" til enhver tid må tolkes som den bedst mulige løsning for barnet, at det må bero på en individuel vurdering af det konkrete barns forhold, herunder barnets eget synspunkt, og at dette skal sammenholdes

⁹⁴ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. pkt. 1.2

⁹⁵ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 1.2

⁹⁶ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. pkt. 2, og bem. til § 1, nr. 17 og 18 (§ 39)

⁹⁷ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. pkt. 2, og bem. til § 1, nr. 4 (§ 20), nr. 6 (§ 21)

⁹⁸ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 1.2 og bem. til § 4

med den viden og det erfaringsgrundlag, der er tilvejebragt eller kan anskaffes i sagen, eksempelvis i form af børnesagkyndig rådgivning.⁹⁹ I bemærkningen til § 4 fremgår det, at barnets bedste er *"en retlig standard, som er under stadig udvikling og afhænger af forskellige opfattelser og værdinormer."*¹⁰⁰ I bemærkningen til bestemmelsen er det videre anført, at vurderingen af, hvad der er bedst for barnet, skal foretages under hensyntagen til hovedprincipperne i forældreansvarsloven om, at barnet har ret til to forældre, og at forældrene skal tage ansvar for barnet ved at drage omsorg for barnet og samarbejde om væsentlige beslutninger vedrørende barnet.¹⁰¹

5. Forældremyndighed

Det følger af FOL § 1, at børn og unge under 18 år er under forældremyndighed, medmindre de har indgået ægteskab. Som tidligere nævnt, kan der kun registreres to juridiske forældre, og der kan ligeledes maksimalt være to forældremyndighedsindehavere.

5.1. Etablering af forældremyndighed, jf. FOL §§ 6-9

Reglerne om etablering af forældremyndighed findes i forældreansvarslovens kapitel 2. Forældre, der er gift med hinanden ved barnets fødsel, eller som senere indgår ægteskab, har fælles forældremyndighed, jf. FOL § 6, stk. 1. Såfremt forældrene er separerede ved barnets fødsel, følger det dog af § 6, stk. 2, at moren har forældremyndigheden alene, medmindre den separerede ægtefælle ifølge anerkendelse eller dom anses som far eller medmor, eller medmindre forældrene har afgivet en omsorgs- og ansvarserklæring efter FOL § 7, stk. 1, nr. 1. Forældrene har ligeledes fælles forældremyndighed, hvis de har været gift med hinanden inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel, jf. § 6, stk. 3.

Forældre, der ikke er gift med hinanden, har fælles forældremyndighed, hvis de har afgivet en omsorgs- og ansvarserklæring efter børnelovens regler, jf. FOL § 7, stk. 1, nr. 1. Forældrene har endvidere fælles forældremyndighed, hvis de efter FOL § 9 indgår aftale om det, jf. § 7, stk. 1, nr. 2, eller hvis manden efter BL § 1 a er registreret som far til barnet, jf. § 7, stk. 1, nr. 3. Det følger af § 7, stk. 3, at forældrene tillige har fælles forældremyndighed, hvis en mand anses som far eller en kvinde anses som medmor ifølge anerkendelse eller dom, og såfremt forældrene har eller har haft fælles folkeregisteradresse inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel. I andre situationer end nævnt i § 7, stk. 1-3 har moren forældremyndigheden alene, jf. § 7, stk. 4.

Forældre, der har adopteret et barn sammen, har fælles forældremyndighed, jf. FOL § 7 a. Derimod har en forælder forældremyndigheden alene, hvis denne har adopteret et barn alene, jf. § 7 a, stk. 2. Hvis den ene forælder adopterer den anden forælders barn efter reglerne om

⁹⁹ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 1.2

¹⁰⁰ LFF nr. 133 af 2007, bem. til § 4

¹⁰¹ LFF nr. 133 af 2007, bem. til § 4

stedbarnsadoption i ADL § 5 a, stk. 1, har forældrene fælles forældremyndighed, jf. FOL § 7 a, stk. 3.

Såfremt forældrene har fælles forældremyndighed, er det udgangspunktet, at den fælles forældremyndighed fortsætter efter en samlivsophævelse, separation, skilsmisse eller omstødelse af ægteskabet, jf. FOL § 8. Hvis forældrene ikke har fælles forældremyndighed, kan de indgå en aftale om fælles forældremyndighed, jf. FOL § 9, 1. pkt. Aftalens gyldighed er betinget af, at aftalen anmeldes til statsforvaltningen, jf. § 9, 2. pkt. Har forældrene indbragt en sag om forældremyndighed for retten, kan aftalen anmeldes dertil, jf. § 9, 3. pkt.

5.2. Overførsel af forældremyndighed, jf. FOL § 13

Det følger af FOL § 13, stk. 1, 1. pkt., at forældre kan indgå aftale om, at forældremyndigheden skal overføres fra den ene forælder til den anden. Det er en betingelse for aftalens gyldighed, at aftalen anmeldes til statsforvaltningen, jf. § 13, stk. 1, 2. pkt. Hvis forældrene har indbragt en sag om forældremyndighed for retten, kan anmeldelse ligeledes ske dertil, jf. § 13, stk. 1, 3. pkt.

Forældremyndigheden kan endvidere overføres til andre end forældre, jf. § 13, stk. 2, eksempelvis til et ægtepar eller et samlevende par i forening. Dette medfører, at forældremyndigheden kan overføres til den ene forælder og dennes ægtefælle eller samlever. Det er en betingelse, at aftalen om overførsel af forældremyndighed godkendes af statsforvaltningen. Aftalen kan ligeledes godkendes af retten, hvis en sag om forældremyndighed er indbragt der. Hvis forældrene har fælles forældremyndighed, skal de begge indgå i aftalen om overførsel af forældremyndighed.¹⁰² Såfremt en af forældrene har forældremyndigheden alene, skal der indhentes en erklæring fra den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, jf. FOL § 36, stk. 1. Indhentelse af erklæring kan dog undlades, hvis det vurderes at være til skade for barnet, eller hvis det vil medføre uforholdsmæssig forsinkelse af sagen, jf. § 36, stk. 3.

5.3. Forældremyndighedens indhold, jf. FOL § 2

En forældremyndighedsindehaver har en omsorgspligt og en beslutningsret i forhold til barnet, og kan træffe afgørelser om barnets personlige forhold ud fra barnets interesser og behov, jf. FOL § 2, stk. 1. Forældremyndighedsindehaveren kan eksempelvis tage beslutninger om barnets navn, skolegang, uddannelse, indmeldelse i trossamfund, væsentlige medicinske spørgsmål, samt give samtykke til indgåelse af ægteskab.¹⁰³ Det følger af § 2, stk. 2, at barnet har ret til tryghed, omsorg og respekt for sin person, og at det er forældremyndighedsindehaverens pligt at beskytte barnet mod legemlig afstraffelse eller anden krænkende handling.

Forældremyndighedsindehaverens omsorgspligt og beslutningsret efter § 2 suppleres af § 3 om forældremyndighedsindehaveres beslutningsbeføjelser ved fælles forældremyndighed.

¹⁰² Krone Christensen, Stine, (2014), s. 185

¹⁰³ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 3.4.1

6. Samvær

Forældreansvarslovens kapitel 4 omhandler samvær, herunder samvær med forældre, jf. FOL § 19, og samvær med andre end forældre, jf. FOL § 20.

6.1. Samvær med forældre, jf. FOL § 19

Det er et grundlæggende princip i forældreansvarsloven, at et barn har ret til begge sine forældre, og at forældrene har et fælles ansvar for at sikre barnet retten til begge sine forældre. Hvis barnets forældre ikke bor sammen, skal der tages stilling til, hvor barnet skal have bopæl. Den forælder, som barnet ikke får bopæl hos, kan efter aftale eller anmodning få samvær med barnet, og bliver herefter samværsforælder.

Det fremgår af FOL § 19, stk. 1, at barnets forbindelse til begge sine forældre søges bevaret ved, at barnet har ret til samvær med den af sine forældre, som det ikke har bopæl hos. Som det fremgår af bestemmelsen, er det barnet, der er i centrum. Forældrene har begge et ansvar for, at barnet får samvær med den forælder, som det ikke bor hos, jf. stk. 2. Den forælder, som ikke er bopælsforælder, kan anmode statsforvaltningen om at fastsætte samvær efter § 19, stk. 3, jf. FOL § 21. Som udgangspunkt er muligheden for at anmode om fastsættelse af samvær forbeholdt den forælder, som barnet ikke har bopæl hos. Det følger dog af stk. 4, at hvis der ikke er noget samvær, eller kun er samvær i yderst begrænset omfang, kan bopælsforælderen anmode statsforvaltningen om at indkalde den anden forælder til et møde angående samværet – dette kaldes bopælsforælderen's initiativret. Et barn, der er fyldt 10 år, har ligeledes en initiativret, jf. FOL § 35, hvorefter barnet kan anmode statsforvaltningen om at indkalde forældrene til et møde angående forældremyndigheden, barnets bopæl eller samvær.

Samvær med forældre, jf. § 19, suppleres af § 21 om muligheden for at anmode statsforvaltningen om at træffe afgørelse om fastsættelse af samvær, hvis forældrene ikke selv kan nå til enighed.

6.2. Samvær med andre end forældre, jf. FOL § 20

Det er efter § 20 muligt i visse tilfælde at fastsætte samvær mellem barnet og barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til. Det følger af bemærkningerne til bestemmelsen, at den kun har betydning, såfremt bopælsforælderen ikke frivilligt går med til barnets kontakt med den eller de pågældende.¹⁰⁴

6.2.1. Anvendelsesområde

Der kan fastsættes samvær i de situationer, hvor en eller begge forældre er døde, eller en forælder er ukendt, jf. § 20, stk. 1, eller i de situationer, hvor der ikke er samvær eller kun i yderst begrænset omfang er samvær med samværsforælderen, jf. § 20, stk. 2. Bestemmelsen kan alene anvendes i de situationer, hvor samlivet mellem forældrene er ophævet grundet uoverensstemmelser, hvilket følger af TFA2012.309, hvor en mormor og morfars ansøgning

¹⁰⁴ LFF nr. 133 af 2007, bem. til § 20

om samvær med deres barnebarn blev afvist, idet Ankestyrelsen fandt, at der ikke i § 20 var hjemmel til at fastsætte samvær i de situationer, hvor forældrene var gift og samlivet ikke var ophævet på grund af uoverensstemmelser.¹⁰⁵

Der er flere bestemmelser, der har betydning for vurderingen af, om der skal fastsættes samvær med barnets nærmeste pårørende. Som nævnt ovenfor, skal en afgørelse om samvær tage udgangspunkt i, hvad der er bedst for barnet, jf. FOL § 4. Der skal tages hensyn til barnets synspunkter alt efter alder og modenhed, jf. FOL § 5, og barnet skal inddrages i sagens, så barnets perspektiv og eventuelle synspunkter bliver belyst, jf. FOL § 34. Derudover følger det af FOL § 36, stk. 2, at der skal indhentes en erklæring fra samværsforælderen inden der træffes en afgørelse om samvær efter § 20, stk. 2. Dette kan dog fraviges, hvis det må antages at være til skade for barnet eller medføre en uforholdsmæssig forsinkelse af sagen, jf. § 36, stk. 3.¹⁰⁶

6.2.2. Personkreds

Det er en betingelse for fastsættelse af samvær efter § 20, at ansøgeren er barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til. Det er ligeledes en betingelse, at ansøgeren er fyldt 18 år.¹⁰⁷ Barnets nærmeste pårørende kan være biologisk familie, eksempelvis bedsteforældre, hel- og halvsøskende og forælderen søskende. Det afgørende er dog ikke en biologisk tilknytning, men derimod barnets sociale tilknytning til den pågældende, hvorfor det ligeledes kan omfatte stedsøskende eller en social forælder, eksempelvis en stedforælder eller en medmor.¹⁰⁸ Bestemmelsen kan eksempelvis omfatte en medmor i den situation, hvor barnet er blevet til ved anonym sæddonation, men hvor medmoren ikke har stedbarnsadopteret barnet inden samlivsophævelsen eller medmoderskabet ikke er registreret efter reglerne i børneloven. Forældrene til den sociale forælder kan ligeledes være omfattet.¹⁰⁹

Som nævnt ovenfor, er det en betingelse, at ansøgeren er barnets nærmeste pårørende, som barnet er knyttet til. Det betyder, at pårørende, som barnet kun har haft kontakt til i en kortere periode, ligeledes kan søge om samvær. Dette kan eksempelvis være i den situation, hvor en forælder dør, og bedsteforælderen kun har haft kontakt med barnet i en kortere periode. Bedsteforældrene vil herefter kunne søge om samvær for at bevare den allerede etablerede kontakt til barnet. Hensigten med tilknytningskravet er at sikre, at ikke alle barnets nærmeste pårørende kan anvende bestemmelsen med henblik på at etablere en tilknytning til barnet. Det er således en betingelse, at der er tale om en allerede eksisterende tilknytning, der kan mistes, og som vurderes vil være bedst for barnet at bevare.¹¹⁰

¹⁰⁵ Krone Christensen, Stine, (2014), s. 316 f.

¹⁰⁶ Krone Christensen, Stine, (2014), s. 318 ff.

¹⁰⁷ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. til § 1, nr. 4 (§ 20)

¹⁰⁸ LFF nr. 133 af 2007, alm. bem. pkt. 4.4.3 og 4.4.4., og bem. til § 20

¹⁰⁹ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. pkt. 3.3.4.2. og bem. til § 1, nr. 4 (§ 20), og Krone Christensen, Stine, (2014), s. 322

¹¹⁰ LFF nr. 157 af 2012, alm. bem. pkt. 3.3.4.2., bem. til § 1, nr. 4 (§ 20), og Krone Christensen, Stine, (2014), s. 323

Det er ikke muligt at fastsætte samvær efter § 20 med bopælsforælders familie, hvis bopælsforælderen lever.¹¹¹ I praksis følger dette af TFA2010.657, hvor en mormor søgte om samvær med sine to børnebørn, der boede hos deres mor. Statsforvaltningen afviste at fastsætte samvær, bl.a. under henvisning til morens og mormorens konfliktfyldte forhold, og at moren modsatte sig mormorens samvær med børnene. Familiestyrelsen (nu Ankestyrelsen) stadfæstede afslaget på samvær, men med den begrundelse, at der ikke i § 20 var hjemmel til at fastsætte samvær med bopælsforælders forældre.

7. Stedbarnsadoption

Forinden børnelovens ændring i 2013, havde et kvindeligt homoseksuelt par alene mulighed for at blive forældre sammen ved en stedbarnsadoption efter § 8 a i den tidligere affattelse af adoptionsloven.¹¹² Parret måtte dengang afvente en faderskabssag og herefter søge om stedbarnsadoption, såfremt de opfyldte betingelserne i ADL § 8 a.¹¹³ ADL § 8 a blev ophævet i 2013, da den herefter ikke længere var relevant, idet registrering af medmoderskab blev indsat i børneloven.¹¹⁴ Det er stadig muligt at foretage stedbarnsadoptioner efter ADL § 5 a,¹¹⁵ hvilket kan blive aktuelt i tilfælde, hvor en mors nye samlever eller ægtefælle ønsker at stedbarnsadoptere barnet, eller i forhold til en regnbuefamilie, hvor et mandligt homoseksuelt par ønsker at blive forældre sammen.

7.1. Stedbarnsadoption, jf. ADL § 5 a

Stedbarnsadoption giver en ægtefælle eller samlever mulighed for at adoptere den anden ægtefælles eller samlevers barn, jf. ADL § 5 a, stk. 1. Det følger endvidere af stk. 2, 1. pkt., at en tidligere ægtefælles eller samlevers barn tillige kan stedbarnsadopteres. Er ægteskabet ophørt ved skilsmisse eller omstødelse, eller er samlivet ophævet, kan stedbarnsadoption kun ske, hvis den, der ønskes adopteret, er myndig, jf. stk. 2, 2. pkt. Ved adoption af en samlevers barn, er det efter § 1 i BKG nr. 1863 af 2015 en betingelse, at samlivet har været af ægteskabs-lignende karakter, og at samlivet som udgangspunkt har varet i minimum 2,5 år. Det følger af VEJL nr. 11366 af 2015, om (herefter vejledningen), at ægtefæller skal være gift frem til tidspunktet, hvor adoptionsbevillingen udstedes, mens samlevere skal opfylde samlivskravet på ansøgningstidspunktet.¹¹⁶ En stedbarnsadoption kræver ikke godkendelse som adoptant, jf. ADL § 4 a, stk. 2.

Er det barn, som ønskes adopteret, under 18 år og umyndig, kræves forældrenes samtykke til adoptionen, jf. ADL § 7. Har den ene forælder ikke del i forældremyndigheden, er denne forsvundet eller ude af stand til at handle fornuftsmæssigt grundet sindssygdom, åndssvaghed eller lignende tilstand, kræves der kun samtykke fra den anden forælder, jf. § 7, stk. 2. Gælder

¹¹¹ VEJL nr. 11362 af 2015, pkt. 16.1

¹¹² LBKG nr. 392 af 2013

¹¹³ LFF nr. 207 af 2013, alm. bem. pkt. 1.1, og pkt. 8

¹¹⁴ LFF nr. 207 af 2013, bem. til § 2, og bem. til nr. 3 (§ 8 a)

¹¹⁵ LBKG nr. 1821 af 2015

¹¹⁶ VEJL nr. 11366 af 2015, afsnit 4.1.1

det i stk. 2 anførte begge forældre, kræves der samtykke fra en værge, jf. stk. 3. Forældrenes samtykke skal efter ADL § 8, stk. 1 afgives skriftligt under personligt fremmøde for statsforvaltningen eller anden myndighed. Dette gælder dog ikke for den forælder, der i forhold til sin ægtefælle eller samlever giver samtykke til stedbarnsadoption efter § 5 a. Det følger af § 8, stk. 2, at samtykke ikke kan modtages før 3 måneder efter barnets fødsel, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Inden samtykket afgives, skal forældrene i medfør af stk. 3 vejledes om adoptionens og samtykkets retsvirkninger.

Det følger af ADL § 2, at adoption kun må bevilges, såfremt det efter en undersøgelse antages at være bedst for det barn, som ønskes adopteret, og såfremt denne ønskes opfostret hos adoptanten, har været opfostret hos adoptanten eller såfremt der foreligger anden særlig grund til adoption. Det følger af vejledningen, at der i forhold til stedbarnsadoptioner er en formodning for, at det er bedst for barnet, at barnets sociale forælder også bliver barnets retlige forælder.¹¹⁷ Det følger videre af vejledningen, at retspraksis har medført en række betingelser i relation til ADL § 2.

Adoptanten og barnet skal have boet sammen i 2,5 år forinden anmodningen om stedbarns-adoption. Dette krav kan dog fraviges, hvis der efter en konkret vurdering foreligger særlige omstændigheder, eksempelvis hvis der er tale om stedbarnsadoption af helt små børn, som et kvindeligt homoseksuelt par har planlagt at få sammen ved assisteret reproduktion. Det afgørende i forhold til stedbarnsadoption er, at der foreligger et stabilt familieliv.¹¹⁸

Adoptionens retsvirkninger er, at der mellem adoptant og adoptivbarn indtræder samme retsforhold som mellem forældre og deres barn, jf. § 16, stk. 1. Ved stedbarnsadoption bevarer retsforholdet til den ene forælder og dennes slægt. Barnet får herefter i forhold til ægtefællerne, de tidligere ægtefæller, de samlevende eller de tidligere samlevende samme retsstilling, som om barnet var deres fælles barn, jf. § 16, stk. 2.

¹¹⁷ VEJL nr. 11366 af 2015, afsnit 4.2

¹¹⁸ VEJL nr. 11366 af 2015, afsnit 4.2.1

KAPITEL 4

ANALYSE

Specialet tager udgangspunkt i to faktuelle situationer, som belyses ud fra følgende cases: Den ikke-registrerede biologiske far og regnbuefamilien. Casene belyser to konkrete familiekonstellationer og de forskellige problemstillinger, som kan forekomme i forbindelse hermed, herunder i relation til juridisk forældreskab, forældremyndighed og samvær. Kapitel 4 har til formål at analysere problemstillingerne og den lovgivningsmæssige ramme for at undersøge, om de opstillede problemstillinger kan løses ud fra gældende ret.

1. Den ikke-registrerede biologiske far

Case 1 omhandler situationen, hvor den biologiske far ikke er blevet registreret som far til barnet, og derfor ikke har del i det juridiske forældreskab, se kapitel 2. Den registrerede og dermed juridiske far er således en mand uden biologisk tilknytning til barnet. De problemstillinger, der kan forekomme for den ikke-registrerede biologiske far, belyses ud fra udvalgte domme. Dommene omhandler ikke nødvendigvis den situation, hvor det biologiske faderskab er fastslået, men de belyser hvilke problemstillinger, der kan forekomme for en mulig biologisk far, når der allerede er registreret to juridiske forældre til barnet. For den mand, der ikke er registreret som far, men som ønsker at rejse faderskabssag, vil problemstillingerne være de samme, uanset om han muligvis eller med sikkerhed er den biologiske far.

Casen omhandler som nævnt den ikke-registrerede biologiske far, hvorfor det i analysen antages, at det biologiske faderskab er fastslået, selvom dette ikke nødvendigvis er tilfældet i dommene. Den ikke-registrerede og mulige biologiske far vil, for overblikkets skyld, i det følgende blive omtalt som den biologiske far. I det følgende tages der derfor alene udgangspunkt i problemstillingerne for en biologisk far, der ikke er registreret som far, når der allerede er registreret to juridiske forældre.

1.1. Søgsmålsret

Den biologiske far vil som udgangspunkt have en søgsmålsret efter BL § 6, stk. 1, idet han har haft et seksuelt forhold til moren i konceptionsperioden. Søgsmålsretten er dog begrænset, såfremt der allerede er registreret en far til barnet, jf. stk. 2. Den biologiske far vil i denne situation kun have en søgsmålsret, såfremt han i en del af konceptionsperioden har været gift med moren eller har levet i et fast samlivsforhold med hende, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt. Begrænsningen i søgsmålsretten gælder kun, hvor registreringen af faderskabet er sket i forbindelse med barnets fødsel. I både TFA2010.445/2 og TFA2015.166/2, som gennemgås i afsnittet nedenfor, blev faderskabet registreret i forbindelse med fødslen, hvorfor begrænsningen i § 6, stk. 2 fandt anvendelse. Dette var derimod ikke tilfældet i TFA2011.341, hvor faderskabet til et barn blev registreret på baggrund af en omsorgs- og ansvarserklæring modtaget i statsforvaltningen halvanden måned efter barnets fødsel. Begrænsningen i stk. 2 fandt således ikke anvendelse, og morens tidligere kæreste havde derfor en søgsmålsret efter § 6, stk. 1.

Den biologiske far har uanset begrænsningen i § 6, stk. 2 en søgsmålsret, såfremt han opfylder ægteskabskravet eller samlivskravet i § 6, stk. 2, 2. pkt. Bevisbyrden i forhold til ægteskabskravet er let at løfte, idet et ægteskab er registreret og dermed er et konstaterbart forhold. Det samme gør sig ikke gældende i relation til samlivskravet, da et samliv ikke registreres. For at løfte bevisbyrden i forhold til samlivskravet, skal det dokumenteres, at der er tale om et samlivsforhold af ægteskabslignende karakter. Dette var tilfældet i TFA2015.166/2 hvor en mand M blev tillagt søgsmålsret efter § 6, stk. 1, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt., idet det blev vurderet, at han i en del af konceptionsperioden havde haft et fast samlivsforhold med moren. Moren nægtede at have haft et samliv med M og forklarede, at hun i hele konceptionsperioden havde boet sammen med sin nuværende ægtefælle Æ. Moren og Æ var blevet gift 14 dage inden barnets fødsel, og dermed var Æ blevet registreret som barnets far, jf. § 1. Moren og M havde hverken haft fælles folkeregisteradresse eller fællesøkonomi, men Højesteret fandt det ud fra forklaringerne samt det forelagte skriftlige materiale bevist, at moren og M i en del af konceptionsperioden havde haft et fast samlivsforhold. Højesteret lagde til grund, at moren og M havde mødt hinandens familier, herunder deltaget i familiearrangementer, samt at de havde været på ferier sammen. Endvidere havde moren fortalt M, at hun var gravid, og at han var faren, og hun havde sendt M en bekræftelse af tidsbestilling til nakkefoldsscanning. Højesteret fandt det endvidere godtgjort, at moren og M havde fortsat samlivet, efter moren blev gravid. M havde som følge heraf en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, da han opfyldte samlivskravet i § 6, stk. 2, 2. pkt. Der var derimod ikke tale om et fast samlivsforhold af ægteskabslignende karakter i TFA2010.445/2, hvor en tidligere kæreste S ikke kunne få prøvet, om han var far til et barn, idet moren forinden fødslen havde underskrevet en omsorgs- og ansvarserklæring efter BL § 14, stk. 1 med sin nye kæreste P. Faderskabet blev således registreret efter BL § 3. Landsretten lagde vægt på, at der ved statsforvaltningens påtegning af den underskrevne omsorgs- og ansvarserklæring ikke forelå oplysninger om, at moren i konceptionsperioden havde haft et seksuelt forhold til en anden mand end den, der havde underskrevet erklæringen. De tiltrådte endvidere byrettens bemærkninger om, at moren og S havde aflyst deres plan om at flytte sammen, og at de på intet tidspunkt havde haft fælles folkeregisteradresse. Da S således ikke havde godtgjort, at han havde haft et fast samlivsforhold med moren i konceptionsperioden, havde han ikke søgsmålsret efter § 6, stk. 1, jf. § 6, stk. 2, idet der allerede var registreret en far til barnet.

Forskellen på udfaldet af TFA2010.445/2 og TFA2015.166/2 i forhold til vurderingen af et fast samlivsforhold er, at der i sidstnævnte afgørelse blev ført omfattende bevis for et samliv, herunder i form af sms-korrespondance, billeder, vidneforklaringer etc. Dette var ikke tilfældet i TFA2010.445/2, hvor parterne begge oplyste, at forholdet ophørte inden moren blev gravid, men at de dog havde et seksuelt forhold i konceptionsperioden. Det var dog ikke sandsynliggjort, at de havde et sådant fast samlivsforhold i konceptionsperioden, at det kunne føre til, at S kunne opnå en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt.

Dommene illustrerer, at der i praksis lægges vægt på flere forhold ved vurderingen af, om der har foreligget et fast samlivsforhold. Det følger af forarbejderne, at det blandt andet tillægges

vægt, om parterne har haft fælles folkeregisteradresse.¹¹⁹ Dette er dog ikke afgørende, hvilket fremgår af TFA2015.166/2, hvor der var tale om et fast samlivsforhold til trods for, at parterne ikke havde fælles bopæl. Bopælskriteriet er typisk noget af det første, der undersøges, idet det fremgår af folkeregisteret og dermed er let konstaterbart. Det kan endvidere tillægges betydning, om parterne har haft fælles økonomi, fælles indbo eller lignende.

Afgørelsen i TFA2010.445/2 om, at S ikke havde en søgsmålsret, skal ses i sammenhæng med, at faderskabet var registreret i forbindelse med barnets fødsel på baggrund af en omsorgs- og ansvarserklæring afgivet inden barnets fødsel, jf. § 3, jf. § 14, stk. 1. Dette medfører, at begrænsningen af søgsmålsretten finder anvendelse, jf. § 6, stk. 2. Dette er problematisk for den mand, som ville have haft en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, da han afskæres herfra, såfremt der ikke har været et fast samlivsforhold mellem ham og moren i konceptionsperioden, eller såfremt han ikke kan løfte bevisbyrden herfor, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt. Såfremt faderskabet i TFA2010.445/2 først var blevet registreret efter barnets fødsel, og således ikke var registreret efter kapitel 1 i forbindelse med barnets fødsel, havde søgsmålsretten efter § 6, stk. 1 ikke været begrænset af stk. 2.

Begrænsningen i søgsmålsretten efter § 6, stk. 2 blev indsat af hensyn til barnet i det tilfælde, hvor moren ved barnets fødsel var gift eller levede i et fast samlivsforhold. Formålet med begrænsningen var, at en mand, der alene havde haft enkeltstående forhold til moren, ikke skulle kunne rejse en faderskabssag. Begrænsningen i søgsmålsretten efter § 6, stk. 2, gælder dog også for en mand, som har haft et forhold til moren igennem en længere periode, men hvor forholdet ikke opfylder kravet om et fast samlivsforhold, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt. Der er dermed ikke tale om et enkeltstående forhold, som begrænsningen var tilsigtet mod, men ej heller et fast samlivsforhold af ægteskabslignende karakter, som ville kunne begrunde en søgsmålsret efter § 6, stk. 2, 2. pkt. Det kan eksempelvis være i den situation, hvor et kærestepar har planlagt at få et barn sammen, men hvor de går fra hinanden inden barnets fødsel og moren derefter afgiver en omsorgs- og ansvarserklæring sammen med en anden mand. Det kan virke uhensigtsmæssigt, at den biologiske far i denne situation kan blive afskåret fra at blive registreret som far til barnet, såfremt han ikke opfylder samlivskravet efter § 6, stk. 2, 2. pkt. Samme uhensigtsmæssighed gør sig gældende, såfremt han reelt har haft et fast samlivsforhold med moren i konceptionsperioden, men hvor han ikke kan løfte bevisbyrden herfor.

1.2. Genoptagelsesret

En sag kan genoptages efter reglerne i BL §§ 21-26, når fristen på 6 måneder i §§ 5-6 er udløbet, eller når sagen er afgjort ved retten. En ikke-registreret biologisk far kan kun anmode om genoptagelse af en faderskabssag efter § 23, da han ikke er en del af personkredsen, der efter §§ 22 og 24 har en genoptagelsesret. Genoptagelse efter § 23 forudsætter, at der er sket en fejl i registreringen, som kan have betydning for, hvem der er registreret som far eller medmor.

¹¹⁹ LFB nr. 2 af 2001, bem. til nr. 1

I TFA2010.249/1 fandt retten, at der ikke var sket en sådan fejl i registreringen. Faderskabet til et barn var anerkendt over for statsforvaltningen efter barnets fødsel ved en omsorgs- og ansvarserklæring underskrevet af moren og hendes kæreste A. Få dage efter registreringen anmodede en anden mand B om at blive registreret som far til barnet. B henviste til en DNA-undersøgelse foretaget en måned forinden omsorgs- og ansvarserklæringen blev afgivet af moren og A. DNA-undersøgelsen udpegede B som biologisk far med en bevismæssig vægt på 99,999 %. Byretten anførte i deres afgørelse, at sagen kunne genoptages efter § 23, da det ikke kunne udelukkes, at morens kæreste A kendte til resultatet af B's DNA-undersøgelse og herefter anerkendte faderskabet til barnet. Af denne grund kunne der foreligge en fejl i forbindelse med, hvem der var registreret som far, hvilket berettigede en genoptagelse efter § 23. Ved sagens behandling i landsretten tog landsretten først stilling til, om B havde en søgsmålsret efter § 6. Landsretten fandt, at der allerede var registreret en far, hvorfor søgsmålsretten var begrænset efter § 6, stk. 2. Idet B ikke havde levet i et fast samlivsforhold med moren, opfyldte han ikke betingelserne i § 6, stk. 2, 2. pkt., hvorfor han ikke havde en søgsmålsret efter § 6, stk. 1. Landsretten anførte herefter, at B's anmodning skulle afgøres efter § 23, idet B ikke var den registrerede far og derfor alene var omfattet af personkredsen i § 23. Da forarbejderne til § 23 angav, at bestemmelsen omhandlede tekniske fejl, herunder personforveksling og skrivefejl, og da der ikke var tale om sådanne fejl i den konkrete sag, blev B's anmodning ikke taget til følge, hvorfor sagen ikke kunne genoptages. Den ikke-registrerede biologiske fars mulighed for genoptagelse af sagen afhænger således af, at der er sket fejl i forbindelse med registreringen af faderskabet, eller at en af de øvrige parter genoptager sagen.

I TFA2011.341 var der tale om samme omstændigheder som TFA2010.249/1, da begge domme omhandlede den situation, hvor der var registreret et faderskab efter § 14, stk. 1 efter barnets fødsel, og hvor en mulig biologisk far gerne ville have prøvet sit faderskab. Dommene har dog ikke samme udfald. I TFA2011.341 havde moren afgivet en omsorgs- og ansvarserklæring efter § 14, stk. 1 sammen med sin nye kæreste A halvanden måned efter barnets fødsel. Morens tidligere kæreste F sendte en faderskabsanerkendelse til statsforvaltningen lidt over fire måneder efter barnets fødsel. Moren oplyste efterfølgende over for statsforvaltningen, at hun havde haft et seksuelt forhold til flere mænd i konceptionsperioden, at hun ikke vidste hvem, der var far, og at dette burde afklares. Statsforvaltningen vurderede morens henvendelse som en anmodning om genoptagelse af sagen. Hverken byretten eller landsretten tog stilling til genoptagelse, men forholdt sig alene til spørgsmålet om, hvorvidt morens tidligere kæreste F havde en søgsmålsret. Byretten fandt, at moren og F havde haft et kæresteforhold i konceptionsperioden, men at der ikke var tale om et sådant fast samlivsforhold som nævnt i § 6, stk. 2, 2. pkt. F var dermed ikke søgsmålsberettiget efter § 6, stk. 1, jf. § 6, stk. 2. Landsretten henviste i deres afgørelse til retsudvalgets betænkning¹²⁰ og anførte, at begrænsningen i § 6, stk. 2 alene fandt anvendelse, når faderskabet var registreret i forbindelse med barnets fødsel efter §§ 1-3. Dette var ikke tilfældet i den konkrete sag, hvorfor søgsmålsretten for F ikke var begrænset af § 6, stk. 2. Da moren og F havde haft et seksuelt forhold i konceptionsperioden, havde F en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, og da han endvidere havde anmodet om

¹²⁰ LFB nr. 2 af 2001

at rejse en faderskabssag inden fristen på 6 måneder, var betingelserne for at rejse en faderskabssag opfyldt.

Forskellen på de to ovenstående domme er, at landsretten i TFA2011.341 anførte, at begrænsningen i § 6, stk. 2 ikke fandt anvendelse, hvorfor søgsmålsretten efter § 6, stk. 1 ikke var begrænset. Morens tidligere kæreste F havde således søgsmålsret og kunne få prøvet, om han var far til barnet. I TFA2010.249/1 tog byretten alene stilling til, om sagen kunne genoptages efter § 23 og vurderede ikke, om der var en søgsmålsret. Landsretten tog derimod stilling til søgsmålsretten, men dog alene i forhold til om morens tidligere kæreste B opfyldte samlivskravet i § 6, stk. 2, 2. pkt. Landsretten må dermed have forudsat, at begrænsningen i stk. 2 fandt anvendelse. Der havde ikke været et fast samlivsforhold mellem moren og B, hvorfor B ikke havde søgsmålsret efter § 6, stk. 1, jf. § 6, stk. 2. Landsretten tog herefter stilling til om B havde en genoptagelsesret efter § 23, men fandt at dette ikke var tilfældet.

Der er tale om to domme, hvor omstændighederne som udgangspunkt var de samme, og resultatet i TFA2010.249/1 burde dermed formentlig have været det samme, som det resultat landsretten kom frem til i TFA2011.341. Det fremgik på daværende tidspunkt direkte af § 6, stk. 2, at begrænsningen alene fandt anvendelse, når registreringen af faderskabet var foretaget efter § 1, § 2 eller § 3, jf. § 14, stk. 1 i forbindelse med barnets fødsel. Faderskabet var i begge domme registreret efter § 14, stk. 1 efter fødslen, og i begge domme var situationen dermed uden for søgsmålsbegrænsningens anvendelsesområde. Landsrettens afgørelse i TFA2011.341 om søgsmålsret efter § 6, stk. 1 må således være den rette, og det er bemærkelsesværdigt, at både statsforvaltningen og byretten i TFA2011.341 samt alle instanser i TFA2010.249/1 ikke kom frem til samme resultat.

1.3. Morens oplysningspligt

Moren har en oplysningspligt under faderskabssagens behandling, jf. BL § 8, stk. 1. Det betyder modsætningsvis, at moren ikke har en oplysningspligt i forbindelse med registrering af faderskab efter kapitel 1. Det følger endvidere af § 8, stk. 2, at moren ikke har en oplysningspligt, såfremt faderskabet eller medmoderskabet er anerkendt ved en omsorgs- og ansvarserklæring efter BL § 14, stk. 1. Dette betyder, at moren ikke skal give oplysninger om sine seksuelle forhold i konceptionsperioden, og moren kan således afgive en omsorgs- og ansvarserklæring sammen med en hvilken som helst mand, herunder en mand, som hun aldrig har haft et seksuelt forhold til. Den pågældende mand registreres herefter som far, hvilket kan være problematisk, såfremt han ikke er den biologiske far, da den biologiske far derved afskæres fra at blive registreret og få del i det juridiske forældreskab. Dommen TFA2010.445/2 illustrerer dette problem. Faderskabet var i dette tilfælde registreret efter § 3, jf. § 14, stk. 1 på baggrund af en omsorgs- og ansvarserklæring afgivet inden barnets fødsel af moren og hendes nye kæreste P. Moren havde som følge heraf ikke en oplysningspligt, jf. § 8, stk. 2 og skulle således ikke give oplysninger om, at hun i konceptionsperioden havde haft et seksuelt forhold til flere mænd, herunder sin tidligere kæreste S. Statsforvaltningen havde derfor ikke kendskab hertil ved deres påtegning af den afgivne omsorgs- og ansvarserklæring afgivet af moren og P. På baggrund af erklæringen blev P registreret som far, og den eneste mulighed, S herefter havde for at rejse en sag, var at dokumentere, at der imellem ham og moren havde været

et fast samlivsforhold i konceptionsperioden, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt. Denne bevisbyrde kunne han ikke løfte, og han havde således ikke en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, jf. § 6, stk. 2.

Det problematiske i TFA2010.445/2 var, at moren ikke havde en oplysningspligt, og at hun afgav en omsorgs- og ansvarserklæring med P inden barnets fødsel, jf. § 3, jf. § 14, stk. 1. S havde ingen forudsætning for at kende til denne erklæring, og han kunne endvidere ikke rejse en sag inden barnets fødsel, jf. § 4 modsætningsvis. S var således tvunget til at afvente barnets fødsel, og herefter var hans søgsmålsret begrænset efter § 6, stk. 2. Statsforvaltningen havde som følge af morens manglende oplysningspligt ingen forudsætning for at kende til S, og statsforvaltningen havde dermed ingen grund til at finde det betænkeligt at påtage erklæringen. Dommen illustrerer, hvordan en mor, i de situationer hvor hun ikke har en oplysningspligt, kan afskære en biologisk far fra at opnå juridisk forældreskab. Muligheden for at afgive en omsorgs- og ansvarserklæring kan dermed misbruges i de tilfælde, hvor moren har et bevidst ønske om at afskære den biologiske fars ret til at blive registreret som far. Dette gør sig gældende, hvor erklæringen afgives inden barnets fødsel efter § 14, stk. 1, jf. stk. 10, i forbindelse med barnets fødsel efter § 2, eller efter barnets fødsel i forbindelse med en faderskabssag ved statsforvaltningen, jf. § 14, stk. 1, da moren i disse situationer som udgangspunkt ikke har en oplysningspligt, jf. § 8, stk. 1 og 2.

Det følger af § 2, stk. 3, nr. 1 og § 14, stk. 1, 2. pkt., at moren ikke kan underskrive en omsorgs- og ansvarserklæring, såfremt hun inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller registreret partner uden at være separeret. I de tilfælde, hvor moren ikke har en oplysningspligt, er morens tidligere ægtefælle dermed beskyttet, idet moren ellers ville kunne afskære dennes registrering som far ved at underskrive en omsorgs- og ansvarserklæring med en anden mand. Det er bemærkelsesværdigt, at lovgivningen alene beskytter en tidligere ægtefælle, og at morens tidligere kæreste eller samlever ikke tilsvarende beskyttes mod, at moren underskriver en omsorgs- og ansvarserklæring med en anden mand, hvorved denne registreres som far. Den tidligere kæreste eller samlever kan herefter kun få prøvet sit faderskab til barnet, såfremt han har en søgsmålsret efter § 6, stk. 1. I de tilfælde, hvor omsorgs- og ansvarserklæringen er afgivet i forbindelse med barnets fødsel, skal den tidligere kæreste eller samlever endvidere dokumentere, at han har haft et fast samlivsforhold til moren i konceptionsperioden, jf. § 6, stk. 2, 2. pkt. for at kunne opnå en søgsmålsret efter § 6, stk. 1. Såfremt han ikke kan løfte bevisbyrden for, at der har foreligget et fast samlivsforhold, vil han være afskåret fra at rejse en faderskabssag, uanset om det er fastslået, at han er den biologiske far eller ej. Det biologiske faderskab bliver således mindre betydningsfuldt, når moren uden hensyn til det biologiske faderskab kan afgive en erklæring med en anden mand om at ville varetage omsorgen og ansvaret for barnet, jf. § 2, stk. 1 og § 14, stk. 1.

Er et faderskab eller medmoderskab registreret efter kapitel 1 eller 1 a eller anerkendt efter § 14, stk. 1, vil oplysningspligten dog indtræde, jf. § 8, stk. 3 og 4, såfremt det anses for fastslået eller væsentligt bestyrket, at den registrerede mand ikke er biologisk far til barnet, eller at barnet ikke er blevet til ved den behandling, som en mand eller kvinde efter § 27 eller § 27 a har givet samtykke til. Der blev taget stilling til morens oplysningspligt efter § 8, stk. 3 i TFA2011.341. Moren havde i fødselsanmeldelsen angivet F som far, men faderskabet blev

ikke anerkendt i forbindelse med fødslen. Personregisterføreren sendte derfor fødselsanmeldelsen til statsforvaltningen i slutningen af oktober 2009, hvorefter statsforvaltningen rejste en faderskabssag. Moren afgav den 4. december 2009 en omsorgs- og ansvarserklæring sammen med A, hvorefter A blev registreret som far. Byretten fandt, at den omstændighed, at moren havde angivet F som far på fødselsattesten, ikke kunne betragtes som en oplysning om, at moren havde haft et seksuelt forhold til ham. Byretten fandt endvidere, at det ikke var tilstrækkeligt til, at statsforvaltningen burde have anset det for fastslået eller væsentligt bestyrket, at A ikke var far til barnet, hvorved de kunne pålægge moren en oplysningspligt efter § 8, stk. 3.

Det forhold, at det skal være fastslået eller væsentligt bestyrket, at den registrerede far ikke er biologisk far til barnet, kan være problematisk for den ikke-registrerede biologiske far. I forhold til TFA2011.341 kan der argumenteres for, at det var sandsynligt, at den registrerede far ikke var far til barnet, men ikke nødvendigvis væsentligt bestyrket, som bestemmelsen forudsætter. Dermed var det ikke tilstrækkeligt til, at moren blev pålagt en oplysningspligt efter § 8, stk. 3, inden faderskabet blev registreret på baggrund af omsorgs- og ansvarserklæringen. Dommen illustrerer, hvilke konsekvenser dette kan få for den ikke-registrerede biologiske far, da F senere i forløbet fik foretaget en DNA-undersøgelse, der med 99,997 % sandsynlighed udpegede ham som far til barnet. Det var således den biologiske far, der var blevet afskåret fra at få del i det juridiske forældreskab. F havde dog en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, da registreringen af faderskabet først skete efter fødslen, og begrænsningen af søgsmålsretten efter § 6, stk. 2 fandt dermed ikke anvendelse. Byretten kom dog frem til det modsatte resultat, da de tilsyneladende ikke var opmærksomme på, at begrænsningen alene fandt anvendelse, såfremt faderskabet var registreret i forbindelse med fødslen efter reglerne i kapitel 1. Dette komplicerede tingene unødigt for F, og det var først ved landsrettens afgørelse, at han med rette fik en søgsmålsret efter § 6, stk. 1, hvorefter han kunne få prøvet, om han var far til barnet - en realitet, som DNA-undersøgelsen allerede havde bevist med en sandsynlighed på 99,997 %. Opsummerende kan det dermed konkluderes, at den ikke-registrerede biologiske far kan risikere et omfattende og besværligt sagsforløb med henblik på at få prøvet, om han er far til barnet.

Det kan undre, at statsforvaltningen i TFA2011.341 ikke fandt det betænkeligt at fortsætte behandlingen af sagen i forhold til omsorgs- og ansvarserklæringen afgivet af moren og A, når de ud fra fødselsanmeldelsen kunne se, at F var angivet som far. Byretten anførte, som nævnt ovenfor, at morens angivelse af F i fødselsattesten ikke var en oplysning om, at hun havde haft et seksuelt forhold til ham. Der kan dog argumenteres for, at angivelsen af F som far var en indikation af, at moren og F havde haft et seksuelt forhold, hvilket kunne medføre en berettiget tvivl om, hvorvidt F var far eller ej. Der kan ligeledes argumenteres for, at moren næppe ville angive F som far på fødselsattesten, hvis ikke hun selv troede, at han var eller muligvis kunne være far til barnet.

1.4. Konsekvens af manglende juridisk forældreskab

Retsvirkningerne af det juridiske forældreskab er, at en juridisk far får en forsørgelsespligt over for barnet, at der opstår gensidig arveret mellem ham og barnet, at han kan få del i for-

ældremyndigheden, at han kan få samvær med barnet, at barnet kan få farens efternavn og at barnet kan få samme indfødsret som faren, hvis betingelserne herfor er opfyldt. Konsekvensen af manglende juridisk forældreskab er, at den ikke-registrerede biologiske far ikke opnår de retsvirkninger, som følger heraf. Spørgsmålet er, om han kan opnå nogle af rettighederne på anden vis, herunder forældremyndighed og samvær.

Situationen for den ikke-registrerede biologiske far vil her være den samme, som situationen for den tredje og sociale forælder i regnbuefamilien, da denne heller ikke har del i det juridiske forældreskab, og således heller ikke opnår de rettigheder, som følger heraf. Der henvises derfor til kapitel 4, afsnit 2.2.

1.5. Delkonklusion

Det kan konkluderes, at den ikke-registrerede biologiske far kan risikere et omfattende og besværligt sagsforløb, før han kan få prøvet sit faderskab, i tilfælde, hvor der allerede er registreret en far til barnet. Den første problematik for den ikke-registrerede biologiske far opstår ved morens afgivelse af omsorgs- og ansvarserklæringen sammen med en anden mand, da moren ved afgivelsen heraf ikke har en oplysningspligt. Statsforvaltningen har som følge heraf ingen forudsætninger for at vide, om moren i konceptionsperioden har haft et seksuelt forhold til flere mænd og vil som udgangspunkt ikke finde det betænkeligt at påtegne erklæringen, hvorefter faderskabet kan registreres. Dette er problematisk for den ikke-registrerede biologiske far, da han som udgangspunkt afskæres fra at få registreret sit faderskab. Det forhold, at moren kan afgive en omsorgs- og ansvarserklæring med en anden mand uden nogen oplysningspligt, udgør dermed en risiko for misbrug, ved at moren bevidst forsøger at afskære den biologiske fars registrering som far.

Det kan endvidere være problematisk for den ikke-registrerede biologiske far at rejse en faderskabssag i de tilfælde, hvor der allerede er registreret en far i forbindelse med barnets fødsel. Hans søgsmålsret er begrænset og afhænger i disse tilfælde af, at han enten har været gift med moren i konceptionsperioden uden at være separeret, eller at han kan dokumentere, at han har haft et fast samlivsforhold med moren i konceptionsperioden. Moren har i disse tilfælde ikke en pligt til at oplyse om sine seksuelle forhold, medmindre det fastslås eller må anses for væsentligt bestyrket, at den registrerede far ikke er barnets biologiske far. Det er problematisk, at morens fritagelse for oplysningspligt er så vidtgående, da den ikke-registrerede biologiske far således som udgangspunkt er alene om at løfte bevisbyrden for et fast samlivsforhold. Dette er endvidere problematisk, såfremt han ikke kan løfte denne bevisbyrde, da han i så fald afskæres fra at blive registreret som far til sit biologiske barn alene på grund af manglende bevis. Kravet om et fast samlivsforhold kan virke uhensigtsmæssigt, eksempelvis i forhold til en tidligere kæreste, som dermed ikke har mulighed for at opnå en søgsmålsret, idet han ikke opfylder kravet om fast samlivsforhold. Hvis den ikke-registrerede biologiske far således kun er en tidligere kæreste, vil han dermed ikke have en søgsmålsret.

Den ikke-registrerede biologiske fars mulighed for genoptagelse er endvidere yderst begrænset, idet han alene har mulighed for at få genoptaget en sag efter § 23, som forudsætter, at der er sket en formel fejl, eksempelvis personforveksling eller skrivefejl. Det kan således på bag-

grund af ovenstående konkluderes, at det kan være kompliceret for den ikke-registrerede biologiske far at få prøvet sit faderskab til barnet.

2. Regnbuefamilien

Case 2 omhandler regnbuefamilien, og der tages udgangspunkt i to faktuelle situationer, hvor et homoseksuelt par og en tredjepart af det modsatte køn aftaler at stifte en familie sammen. Ved denne familiekonstellation får barnet de facto tre forældre, hvilket er problematisk, da der kun kan registreres to juridiske forældre. Den tredje forælder har ikke del i det juridiske forældreskab, og vil således alene være en social forælder.

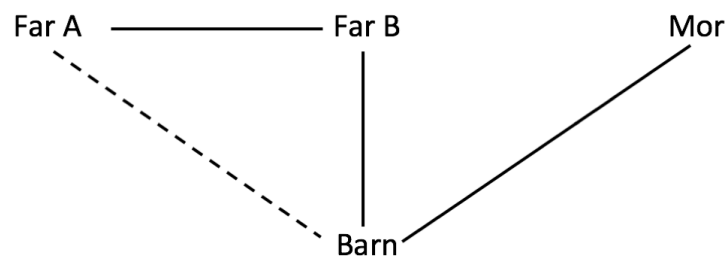
2.1. Juridisk forældreskab

2.1.1. Situation 1: Far A – Far B – Mor

Situationen omhandler den familiekonstellation, hvor et mandligt homoseksuelt par aftaler med en kvinde, at de sammen vil få et barn. Familiekonstellationen kan opstå på flere måder. Moren kan eksempelvis blive gravid ved assisteret reproduktion med en kendt mands sæd efter BL § 27 b eller med en ukendt mands sæd efter BL § 28, eller hun kan blive gravid som følge af en hjemmeinsemination med en kendt mands sæd efter BL § 27 c. Hvis der er tale om en kendt sæddonor, vil donoren som udgangspunkt anses som barnets far, jf. § 27 b og § 27 c, hvis betingelserne herfor er opfyldt. Er der tale om en ukendt donor, vil moren være at anse som enlig forælder, og der vil som udgangspunkt ikke blive registreret et faderskab til barnet, jf. § 28. Moren kan dog afgive en omsorgs- og ansvarserklæring med en anden mand efter børnelovens regler, hvorved han registreres som far. I forhold til regnbuefamilien vil moren således kunne afgive en omsorgs- og ansvarserklæring med en af de homoseksuelle fædre.

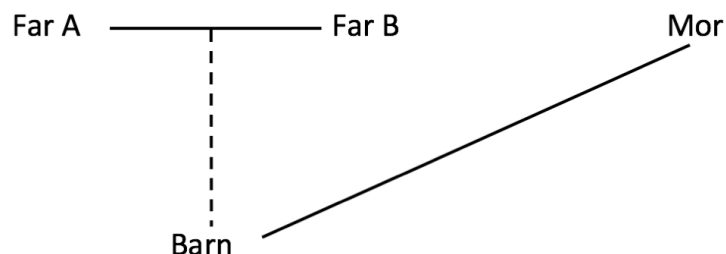
En særlig situation kan opstå, hvor parterne i regnbuefamilien har valgt, at det biologiske faderskab skal være tilfældigt, og hvor moren insemineres med sæd fra begge fædre, hvorved de ikke er klar over, hvem der er biologisk far til barnet. Forældrene må i denne situation aftale, hvem af fædrene der skal registreres som far til barnet. Er faderskabet registreret på baggrund af en omsorgs- og ansvarserklæring afgivet af moren og en af fædrene, eksempelvis Far B, så vil Far A stå uden for det juridiske forældreskab. Viser det sig senere, at Far A er den biologiske far, så vil Far A være i samme situation som den ikke-registrerede biologiske far, som nævnt i case 1. Far A's mulighed for at blive registreret som far til barnet vil herefter afhænge af, om han har en søgsmålsret eller en genoptagelsesret, se kapitel 4, afsnit 1.1 og 1.2. Søgsmålsretten efter § 6 forudsætter dog, at han har haft et seksuelt forhold til moren, hvilket formentlig ikke vil være tilfældet i denne situation, da han lever i et homoseksuelt parforhold. Hvis det omvendt viser sig, at den registrerede Far B er den biologiske far, så vil Far A alene være en social far - uden biologisk tilknytning til barnet og uden del i det juridiske forældreskab. Far A har dermed ingen muligheder for at opnå søgsmålsret eller genoptagelsesret efter bestemmelserne i børneloven, hvorfor han alene vil kunne få del i det juridiske forældreskab ved en stedbarnsadoption, se kapitel 4 afsnit 2.1.3.

Ud fra børnelovens regler er det usandsynligt, at der kan opstå en situation, hvor barnet registreres som faderløst, såfremt én af fædrene er den biologiske far til barnet. Bliver faderskabet ikke registreret ved fødslen, vil statsforvaltningen rejse en faderskabssag efter børnelovens § 7, og statsforvaltningen kan opfordre parterne til at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser, jf. § 11, stk. 1. Såfremt faderskabet fortsat ikke registreres, indbringer statsforvaltningen sagen for retten i medfør af § 13, nr. 2 eller nr. 4. Retten kan pålægge parterne at medvirke ved retsgenetiske undersøgelser, og kan på baggrund af resultatet af undersøgelsen dømme den biologiske far som far til barnet. Barnet vil dermed få to juridiske forældre, hvilket endvidere medfører, at den tredje forælder vil stå uden for det juridiske forældreskab og alene være en social forælder, se figur 3.

Figur 3 viser samme konstellation af regnbuefamilien som figur 2. I denne situation er Far B registreret som far, og han er dermed juridisk forælder sammen med moren, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer. Far A har ikke del i det juridiske forældreskab og er alene en social forælder, hvilket er indikeret ved den stiplede linje. Den biologiske far kan enten være Far A eller Far B.

Som nævnt kan familiekonstellationen også opstå ved, at moren bliver behandlet med assisteret reproduktion med donorsæd fra en ukendt mand. Parterne skal i dette tilfælde bestemme, om en af fædrene skal registreres som far til barnet, eller om barnet skal være registreret som faderløst. Hvis ingen af fædrene er registreret som far, vil de begge være sociale forældre uden del i det juridiske eller biologiske forældreskab, se figur 2. Fædrene har dermed ingen muligheder for at opnå søgsmålsret eller genoptagelsesret efter bestemmelserne i børneloven. De vil heller ikke kunne stedbarnsadoptere, da ingen af dem er eller har været gift eller samlevende med moren.

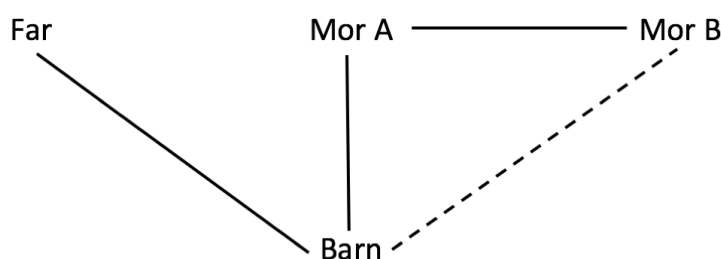
Figur 2 viser en regnbuefamilie bestående af to fædre og en mor, som sammen får et barn. I denne situation er ingen af fædrene registreret som far, og de er derfor begge sociale forældre, hvilket er indikeret ved den stiplede linje. Moren er således den eneste juridiske forælder, hvilket er indikeret ved den ubrudte linje.

Er barnet faderløst, kan moren uden tidsbegrænsning genoptage en faderskabssag, jf. BL § 21. Det er dog en betingelse, jf. § 21, stk. 2, at det antageliggøres, at en bestemt mand eller kvinde kan blive barnets far henholdsvis barnets medmor. Dette vil eksempelvis være opfyldt, hvis en af fædrene tilkendegiver at ville underskrive en omsorgs- og ansvarserklæring. Moren kan dog afgive erklæringen med en helt anden mand, eksempelvis hendes kæreste, og der er således en risiko for, at moren afskærer de homoseksuelle fædres mulighed for registrering. Da fædrene ikke har haft et seksuelt forhold til moren, har de ingen søgsmålsret, da det følger af § 6, at søgsmålsretten tillægges en mand, der i konceptionsperioden har haft et seksuelt forhold til moren. Fædrene har ligeledes ikke en genoptagelsesret, da de ikke er omfattet af personkredsen, der efter BL §§ 21-24 er berettiget til at genoptage.

2.1.2. Situation 2: Mor A – Mor B – Far

I denne situation er der tale om en familiekonstellation, hvor et kvindeligt homoseksuelt par vælger at få et barn med en mand, enten ved en aftale mellem alle tre parter eller ved brug af en sæddonor. Såfremt moren bliver gravid ved hjælp af assisteret reproduktion med en ukendt donors sæd, vil situationen med tre forældre ikke opstå. Situationen vil kun opstå, hvor moren behandles med assisteret reproduktion med en kendt mands sæd, eller hvor kvinderne indgår en aftale med en mand om sammen at blive forældre.

I det følgende beskrives situationerne ud fra nedenstående figurer, hvor Mor A føder barnet, og hun vil dermed automatisk blive registreret som mor, jf. BL § 30. Er Mor A blevet gravid ved hjælp af assisteret reproduktion med en kendt mands sæd, følger det af BL § 27 a, stk. 1, at manden anses som barnets far, hvis han skriftligt har erklæret at skulle være barnets far. Mor A og faren bliver således de juridiske forældre, og Mor B er alene en social forælder, se figur 4. Mor B kan ligeledes være biologisk forælder, selvom hun ikke føder barnet, hvis hendes æg er blevet befrugtet og herefter sat op i Mor A. Det vil dog altid være den kvinde, der føder barnet, som anses som mor, hvilket i dette tilfælde er Mor A.

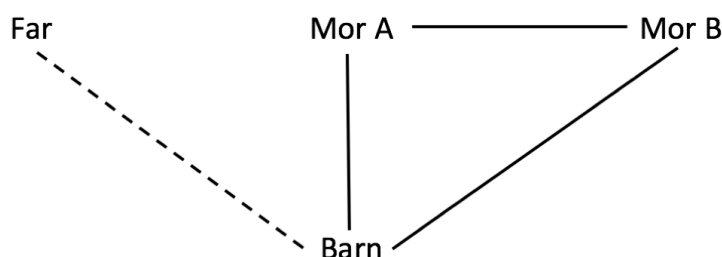

Figur 4 viser en regnbuefamilie bestående af to mødre og en far, som sammen får et barn. Mor A føder barnet og registreres automatisk som mor. I denne situation er faren registreret som forælder til barnet, og han og Mor A er således de juridiske forældre, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer. Mor B har ikke del i det juridiske forældreskab og er alene en social forælder, hvilket er indikeret ved den stiplede linje.

Mor B kan i medfør af BL § 6 a rejse en sag om medmoderskab inden 6 måneder efter barnets fødsel, såfremt hun har givet samtykke til behandlingen med assisteret reproduktion efter §§ 27 eller 27 a. Hvis faderskabet ikke var blevet registreret i forbindelse med barnets fødsel, ville Mor B have haft en genoptagelsesret efter § 21, stk. 1. Da faren dog er registreret i oven-

nævnte tilfælde, vil Mor B alene kunne genoptage sagen efter § 23, som forudsætter, at der er sket en formel fejl i forbindelse med registreringen af faderskabet henholdsvis medmoderskabet. Moren kan, ligesom ved registreringen af faderskab, ikke underskrive en omsorgs- og ansvarserklæring, såfremt hun inden for de sidste 10 måneder før barnets fødsel har haft en anden ægtefælle eller registreret partner uden at være separeret, jf. § 3 b, stk. 3, nr. 1 og § 14, stk. 1, 2. pkt., jf. 3. pkt. Dette gælder uanset om morens tidligere ægtefælle eller registrerede partner er en kvinde eller en mand. Som det tidligere er bemærket i forhold til faderskab, er det bemærkelsesværdigt, at det alene er en ægtefælle eller registreret partner, der beskyttes, og at en tidligere kæreste eller samlever ikke nyder samme beskyttelse. En tidligere kæreste eller samlever får heller ikke en orientering om barnets fødsel, jf. § 6 b, stk. 2, og er dermed nødsaget til selv at holde sig informeret om, hvorvidt moren får et barn, der kan være blevet til ved assisteret reproduktion, som den tidligere kæreste eller samlever har samtykket til. Den tidligere kæreste eller samlever vil herefter have en søgsmålsret efter § 6 a.

Mor A's kvindelige ægtefælle eller partner, Mor B, kan registreres som medmor til barnet efter BL § 3 a eller § 3 b, såfremt hun opfylder betingelserne i § 27 eller § 27 a, herunder at de tre parter skriftligt erklærer, at Mor B skal være barnets medmor. De to mødre vil således være barnets juridiske forældre, og barnets biologiske far, som har afgivet sin ret i forhold til det juridiske forældreskab, vil alene være en social forælder, se figur 5. Faren kan ikke fortryde sit samtykke til medmoderskabet, og vil dermed heller ikke have en søgsmålsret eller genoptagelsesret i forhold til faderskabet.

Figur 5 viser samme konstellation af regnbuefamilien som figur 4. I denne situation er Mor B registreret som medmor, og Mor A og Mor B er dermed de juridiske forældre, hvilket er indikeret ved de ubrudte linjer. Faren er alene en biologisk og eventuelt social forælder uden del i det juridiske forældreskab, hvilket er indikeret ved den stiplede linje.

Såfremt Mor B ikke opfylder betingelserne for registrering af medmoderskab efter børnelovens regler, vil hun ikke kunne registreres som medmor. Hun vil dog kunne anvende reglerne om stedbarnsadoption i adoptionsloven, hvilket var den mulighed kvindelige homoseksuelle par havde forinden reglerne om medmoderskab blev indført i børneloven, hvis de ønskede at blive juridiske forældre sammen. Der henvises til afsnittet nedenfor om stedbarnsadoption.

2.1.3. Stedbarnsadoption

En social forælder kan stedbarnsadoptere ægtefællens eller samleverens barn, jf. ADL § 5 a, stk. 1. Stedbarnsadoption er ligeledes muligt i forhold til en tidligere ægtefælle eller samlevers barn, jf. § 5 a, stk. 2. I relation til denne case om regnbuefamilien og de to familiekonstellationer i situation 1 og 2 kan reglerne om stedbarnsadoption kun anvendes af det homoseksuelle

par og ikke af tredjeparten af det modsatte køn. Det følgende omhandler således alene den sociale forælder, der er eller har været en del af det homoseksuelle parforhold - enten "medfaren" i situation 1 eller "medmoren" i situation 2.

Den sociale forælder, som står uden for det juridiske forældreskab, og som ikke har haft mulighed for at få registreret sit faderskab eller medmoderskab efter børnelovens regler, er henvist til at anvende reglerne om stedbarnsadoption i ADL § 5 a, hvis denne vil opnå juridisk forældreskab.

Det følger af VEJL nr. 11366 af 2015, at adoptanten og barnet som udgangspunkt skal have boet sammen i 2,5 år på tidspunktet for ansøgningen om stedbarnsadoption. Dette er udledt af praksis i forhold til adoptionslovens § 2 om, at adoptionen skal være til barnets bedste. Det følger dog af TFA2015.108, at dette samlivskrav kan fraviges, såfremt andre omstændigheder sikrer barnet stabilitet og tryghed. I dommen blev der lagt vægt på, at moren og adoptanten havde levet sammen i 8 år, været registrerede partnere i 7 år, og at de allerede havde et fællesbarn. Denne fravigelse af samlivskravet kan få betydning for regnbuefamilien, hvis de ønsker at gennemføre en stedbarnsadoption tidligere end 2,5 år efter barnets fødsel.

Det følger af ADL § 7, at barnets forældre skal samtykke til adoptionen, såfremt barnet er under 18 år og umyndigt. Er der registreret to juridiske forældre til barnet, og har disse fælles forældremyndighed, medfører dette, at begge forældre skal samtykke til stedbarnsadoptionen. Har den ene forælder ikke del i forældremyndigheden, skal statsforvaltningen i medfør af ADL § 13 indhente en erklæring fra denne angående dennes holdning til adoptionen. Den forælder, der giver samtykke til, at den anden forælders ægtefælle eller samlever stedbarnsadopterer barnet, vil miste sin del af det juridiske forældreskab. De juridiske forældre vil herefter være den tilbageværende oprindelige forælder og dennes ægtefælle eller samlever, som har stedbarnsadopteret barnet. Adoptanten opnår fælles forældremyndighed, jf. FOL § 7 a, stk. 3 samt de øvrige retsvirkninger, som følger af det juridiske forældreskab, herunder forsørgelsespligt, samvær og gensidig arveret.

I forhold til casens situation 1, hvor der er to fædre og én mor, kan de anvende reglerne om stedbarnsadoption, hvis de tre forældre ønsker, at de to fædre skal være de juridiske forældre. Såfremt moren og den ene far er registreret som forældre, kan den far, der alene er social forælder, stedbarnsadoptere barnet. Moren skal samtykke til stedbarnsadoptionen, hvis hun har del i forældremyndigheden, jf. ADL § 7, stk. 2 modsætningsvis, og ellers skal der indhentes en erklæring vedrørende hendes holdning til adoptionen, jf. ADL § 13. Den registrerede far skal ligeledes samtykke, jf. § 7, stk. 1. Ved stedbarnsadoptionens gennemførelse overføres morens juridiske forældreskab til den sociale far.

I forhold til casens situation 2, hvor der er to mødre og én far, kan medmoren foretage en stedbarnsadoption, såfremt hun ikke opfylder betingelserne i børneloven, og dermed ikke kan registreres som medmor efter børnelovens regler. Hvis der er registreret en far, og han har del i forældremyndigheden, skal han samtykke til stedbarnsadoptionen, jf. § 7, stk. 2 modsætningsvis. Har faren ikke del i forældremyndigheden, er der ikke et samtykkekrav, men der

skal indhentes en erklæring angående hans holdning til adoptionen, jf. § 13. Moren skal ligeledes samtykke, jf. § 7, stk. 1. Ved gennemførelsen af stedbarnsadoptionen bliver de to mødre de juridiske forældre.

Hvis én af de juridiske forældre dør, vil den udenforstående og sociale forælder kunne få del i det juridiske forældreskab, idet der kun er én tilbageværende juridisk forælder. Den efterlevende forælder skal dog samtykke til adoptionen.

Stedbarnsadoption giver mulighed for, at to fædre kan blive juridiske forældre sammen, og at to mødre kan blive juridiske forældre sammen, hvis det ikke har været muligt for dem at registrere medmoderskabet efter børnelovens regler. Stedbarnsadoption giver dermed de tre forældre i familiekonstellationerne en større frihed i forhold til at arrangere det juridiske forældreskab i deres familie. Der kan dog kun være to juridiske forældre, og derfor vil der altid være en social forælder, som står udenfor det juridiske forældreskab, og som dermed ikke opnår de retsvirkninger, der følger heraf.

2.2. Konsekvens af manglende juridisk forældreskab

Juridisk forældreskab medfører flere retsvirkninger, herunder muligheden for at få del i forældremyndigheden og muligheden for at få fastsat samvær. Den sociale forælder opnår ikke disse rettigheder, og spørgsmålet er, om forældremyndighed og samvær kan opnås på anden vis.

2.2.1. Forældremyndighed

Det følger af FOL § 13, stk. 2, at forældremyndigheden kan overføres til andre end forældre, eksempelvis til et ægtepar eller et samlevende par i forening. Dette betyder, at en social forælder kan få del i forældremyndigheden, hvis en af forældremyndighedsindehaverne overfører sin del af forældremyndigheden til den sociale forælder. Dette kan være relevant for regnbuefamilien, da de kan danne en familiekonstellation, hvor to af forældrene i regnbuefamilien registreres som juridiske forældre, og hvor den ene herefter overfører sin del af forældremyndigheden til den sociale forælder, så denne opnår de rettigheder og pligter, der følger af forældremyndigheden.

Et eksempel på dette kan være situation 1, hvor der er to fædre og én mor, og hvor moren og Far B registreres som juridiske forældre med fælles forældremyndighed. Moren kan efterfølgende overføre sin del af forældremyndigheden til Far A, der er social forælder, hvorved han bliver forældremyndighedsindehaver sammen med Far B. Moren har herefter kun del i det juridiske forældreskab, og vil i medfør heraf have andre rettigheder end forældremyndighed i forhold til barnet, eksempelvis ret til samvær. Da moren ikke har del i forældremyndigheden, har hun hverken en omsorgspligt eller en beslutningsret i forhold til barnet, jf. FOL § 2. Far A og Far B har fælles forældremyndighed, men det er alene Far B, der har del i det juridiske forældreskab.

Ved at anvende reglerne om overførsel af forældremyndighed, kan alle tre forældre i regnbuefamilien opnå nogle rettigheder og pligter i forhold til barnet, hvilket bevirker en større ligestilling mellem parterne, selvom kun to af forældrene kan være juridiske forældre. Overførsel af forældremyndighed ændrer dog intet i forhold til samvær, og den sociale forælder med del i forældremyndigheden kan ikke anmode om forældresamvær efter FOL § 19, som de juridiske forældre kan.

2.2.2. Samvær

En social forælder kan anmode om samvær efter FOL § 20, der omhandler samvær med barnets nærmeste pårørende, som det er knyttet til. Det er muligt at fastsætte samvær i de situationer, hvor en eller begge forældre er døde, eller en forælder er ukendt, jf. § 20, stk. 1, eller i de situationer, hvor der ikke er samvær eller kun i yderst begrænset omfang er samvær med samværsforælderen, jf. § 20, stk. 2.

Ved indførelsen af medmoderskab i børneloven i 2013 blev der i forbindelse med lovforslaget stillet spørgsmål til social- og integrationsministeren Karen Hækkerup angående den biologiske fars muligheder for at have kontakt til barnet, hvis han overførte forældremyndigheden til medmoren. Til dette svarede ministeren, at faren bevarede det juridiske forældreskab, selvom han overførte forældremyndigheden til medmoren, og at han dermed fortsat var omfattet af forældreansvarslovens regler om samvær. Ministeren fortsatte herefter til den situation, som lovforslaget gav mulighed for, hvor faren kunne samtykke til, at medmoren blev registreret som forælder, hvorved moren og medmoren blev de juridiske forældre. I forhold til samvær for den biologiske far i denne situation, anførte ministeren, at det var omfattet af FOL § 20 om samvær med andre end forældre.¹²¹

Det følger af TFA2015.189/2, at der ikke kan fastsættes samvær med en social forælder, såfremt barnet har kontakt til begge sine forældre. Dommen omhandlede en social far B, der havde levet sammen med moren og dennes datter D, fra barnets fødsel til barnet var 8 år. B havde i denne periode fungeret som far for D, hvis far var ukendt. Efter B og moren ophævede samlivet, anmodede B statsforvaltningen om at få fastsat samvær. Moren og B indgik herefter flere aftaler om samvær, men da D ikke blev udleveret i henhold til aftalerne, anmodede B fogedretten om at tvangsfuldbyrde samværsaftalen. Moren havde i mellemtiden underskrevet en omsorgs- og ansvarserklæring med sin tidligere kæreste K, som hun mente var D's biologiske far, og som hun endvidere var flyttet sammen med. K blev på baggrund af erklæringen registreret som far til D. Fogedretten nægtede at fremme sagen, idet betingelserne i FOL § 20 for, at B kunne få fastsat samvær, ikke længere var opfyldt, efter moren og K var flyttet sammen. B kærede kendelsen til landsretten, som fandt, at en aftale om samvær efter en analogi af § 20 ikke var en hindring for tvangsfuldbyrdelse. Landsretten hjemviste sagen til fogedretten, idet fogedretten burde have taget stilling til, om samværet i den konkrete situation kunne have været tvangsfuldbyrdet ved anvendelse af tvangsbøder, jf. RPL § 536, stk. 2. Moren kærede landsrettens kendelse til Højesteret, der fandt, at betingelserne for at fastsætte samvær efter §

¹²¹ Endeligt svar på spørgsmål 1 og 2 til L 207 af 7. maj 2013, Socialudvalget 2012-13

20, stk. 1 eller stk. 2 ikke var opfyldt. Højesteret fandt endvidere, at der i den konkrete situation heller ikke var grundlag for at fastsætte samvær efter en analogi af § 20, da D boede sammen med begge sine biologiske forældre. Højesteret stadfæstede herefter fogedrettens kendelse om ikke at fremme sagen, og B's anmodning om tvangsfuldbyrdelse blev således ikke taget til følge.

Dommen illustrerer en situation, hvor en social forælder har været en del af barnets liv fra fødslen og 8 år frem, men hvor det på trods heraf ikke er muligt at få fastsat samvær. Situationen falder uden for anvendelsesområdet i § 20, da samvær efter § 20, stk. 1 forudsætter, at en eller begge forældre er døde, eller at en forælder er ukendt. Faderskabet til barnet registreres undervejs i forløbet, og dermed er en forælder ikke længere ukendt, hvorfor der ikke kan fastsættes samvær med den sociale far efter stk. 1. Der kan fastsættes samvær efter stk. 2, hvis der ikke er samvær eller kun i yderst begrænset omfang er samvær med den forælder, som barnet ikke bor hos. Da moren og den registrerede far flytter sammen, og barnet således bor sammen med begge forældre, er betingelserne for samvær efter stk. 2 heller ikke opfyldt. Dommen viser, at der ikke kan fastsættes samvær med en social forælder efter § 20, når barnet har kontakt til begge sine juridiske forældre. Dette resultat kan være problematisk for den sociale forælder i regnbuefamilien, hvis barnet har kontakt til begge sine juridiske forældre, da der således ikke er grundlag for at fastsætte samvær for den tredje og sociale forælder.

TFA2015.189/2 modsiger således ministerens svar i 2013. Der var fokus på problematikken om samvær med en ikke-registreret biologisk far allerede ved fremsættelsen af lovforslaget, og af ministerens svar fremgår det, at ministeren har været af den opfattelse, at problematikken kunne løses ud fra gældende lovgivning. Sammenholdt med dommen og bestemmelsens ordlyd må det dog vurderes, at dette ikke nødvendigvis er tilfældet. Den problematik, som ses i forhold til samvær for den ikke-registrerede biologiske far, må ligeledes gælde for den sociale forælder i regnbuefamilien, da der i begge situationer er tale om en social forælder uden del i det juridiske forældreskab.

I forhold til regnbuefamilien er der intet til hinder for, at de tre forældre selv indgår en aftale om samvær. En samværsaftale er uproblematisk, så længe parterne er enige, og problemet opstår således først, når parterne ikke længere er enige. Tvangsfuldbyrdelse af samværsaftalen kræver, at RPL § 478, stk. 1, nr. 3 er anført i aftalen. Det afgørende bliver dog, om der er grundlag for at fastsætte samvær efter § 20 eller efter en analogi af denne bestemmelse, hvilket ligeledes fremgår af Højesterets afgørelse i ovennævnte dom. Dette vil formentlig ikke være tilfældet i regnbuefamilien, hvis barnet har kontakt til begge de juridiske forældre, og det vil således være problematisk at få fastsat samvær for den sociale forælder.

Det kan herefter diskuteres, om FOL § 4 om barnets bedste i sig selv kan give hjemmel til fastsættelse af samvær, da barnets bedste er det afgørende i forhold til samvær. Hvis barnet i hele sit liv har haft tre forældre og er tæt knyttet til dem alle, kan det eventuelt vurderes at være til barnets bedste, at dette forældreskab fortsætter. Det er dog uvist om § 4 udgør tilstrækkelig hjemmel til fastsættelse af samvær.

2.3. Delkonklusion

Det kan konkluderes, at et kvindeligt homoseksuelt par er bedre stillet i forhold til registrering af juridisk forældreskab, idet børneloven indeholder regler om medmoderskab. Et mandligt homoseksuelt par er stadig henvist til at anvende reglerne om stedbarnsadoption, hvis de vil være forældre sammen, og en stedbarnsadoption forudsætter, at en af dem er registreret som juridisk forælder, samt at moren samtykker til stedbarnsadoptionen. Det kunne overvejes, om der i børneloven skulle indsættes en bestemmelse om registrering af medfaderskab. For at undgå en konflikt i forhold til forbuddet mod surrogatmoderskab, ville det dog være nødvendigt at foretage en anden konstruktion, end hvad der gælder for medmoderskab. Dette kunne eksempelvis være, at morens samtykke til medfaderskab først kunne gives efter barnets fødsel.

Som det følger af analysen, har en regnbuefamilie flere måder at arrangere forholdene i deres familie på, men uanset hvilken konstellation familien vælger, vil der altid være én af parterne, der ender som social forælder, idet der kun kan registreres to juridiske forældre. De tre forældre kan opnå en form for ligestilling, hvis en af de juridiske forældre overfører sin del af forældremyndigheden til den sociale forælder, hvorved alle forældre har nogle rettigheder i forhold til barnet. Som det dog fremgår af analysen, er dette på ingen måde en komplet ligestilling af parterne, da den juridiske forælder uden del i forældremyndigheden ikke har en beslutningsret i forhold til barnet, og da den sociale forælder med del i forældremyndigheden ikke kan opnå samvær efter § 19, som de juridiske forældre kan. Dertil kommer, at den sociale forælder kan få svært ved at få fastsat samvær efter § 20, hvis begge de juridiske forældre har kontakt med barnet, da bestemmelsens anvendelsesområde således ikke er opfyldt.

Ud fra ovenstående kan det konkluderes, at den gældende lovgivning giver regnbuefamilien flere muligheder i forhold til registrering af forældreskab, og i forhold til forældremyndighed og samvær, men at lovgivningen ikke fuldt ud rummer en familiekonstellation som regnbuefamilien, hvor der de facto er tre forældre.

KONKLUSION

Det kan konkluderes, at der kan forekomme flere problemstillinger, når et barn de facto har tre forældre. Dette kan blandt andet være i forbindelse med registreringen af det juridiske forældreskab, forældremyndighed og samvær. I de tilfælde, hvor barnet de facto har tre forældre fra fødslen – eksempelvis i regnbuefamilier – skal forældrene først og fremmest aftale, hvem der skal registreres som juridiske forældre til barnet. Den mor, der føder barnet, vil automatisk blive registreret som mor, jf. BL § 30, og spørgsmålet er herefter, hvem af de to øvrige forældre, der skal registreres som far henholdsvis medmor til barnet.

Det kan på baggrund af analysen konkluderes, at problemstillingen vedrørende det juridiske forældreskab i situationer, hvor der er tre forældre, ikke kan løses efter lovgivningen. Forældrene har flere muligheder for at arrangere forholdene i deres familie, eksempelvis kan den ene juridiske forælder overføre sin del af forældremyndigheden til den sociale forælder. Alle tre forældre får herved nogle rettigheder og pligter i forhold til barnet, og på den måde sker der en større grad af ligestilling mellem de tre forældre. Problemstillingen vedrørende det juridiske forældreskab forbliver dog den samme, og der vil således altid være mindst en forælder, der står uden del i det juridiske forældreskab.

I forhold til det juridiske forældreskab er et kvindeligt homoseksuelt par bedre stillet i lovgivningen, idet børneloven indeholder regler om registrering af medmoderskab. Det samme gør sig ikke gældende for det mandlige homoseksuelle par, som er nødsaget til at anvende reglerne om stedbarnsadoption, såfremt de ønsker at være juridiske forældre sammen. Homoseksuelle par er således ikke ligestillet i børneloven. Da reglerne om medmoderskab blev indført i børneloven, var formålet at ligestille par af samme køn med par af forskelligt køn. Det fremgår dog ikke af forarbejderne, om der er taget stilling til regler om medfaderskab, eller om der i øvrigt er taget stilling til et mandligt homoseksuelt pars ønske om sammen at blive forældre, herunder ved stedbarnsadoption. Med indførelsen af medmoderskab i børneloven, blev muligheden for stedbarnsadoption efter ADL § 8 a ophævet, hvilket var den bestemmelse, der hidtil havde givet to mødre mulighed for at stedbarnsadoptere tidligere end ved stedbarnsadoption efter § 5 a og med retsvirkning allerede fra fødslen. Det kan undre, hvorfor bestemmelsen blev ophævet, da den ville have stillet et mandligt homoseksuelt par bedre i forhold til at blive juridiske forældre sammen ved stedbarnsadoption. Det kvindelige homoseksuelle par er endvidere bedre stillet i forhold til stedbarnsadoption efter § 5 a, da en stedbarnsadoption forudsætter, at en af parterne er juridisk forælder, og da den kvinde, der føder barnet, automatisk registreres som mor til barnet, jf. BL § 30. I forhold til et mandligt homoseksuelt par er det ikke nødvendigvis tilfældet, at én af fædrene er registreret som juridisk forælder, og er én af dem ikke registreret som far til barnet, kan reglerne om stedbarnsadoption ikke anvendes.

Det fremgår af analysen, at den ikke-registrerede biologiske far kan risikere et omfattende og besværligt sagsforløb, før han kan få prøvet sit faderskab til barnet, såfremt det overhovedet bliver muligt at få prøvet faderskabet. Dette er blandt andet en konsekvens af morens manglende oplysningspligt og muligheden for at anerkende faderskabet ved en omsorgs- og an-

svarserklæring uden hensyn til det biologiske faderskab. Hensynet til at sikre barnet to forældre og at sikre barnet stabilitet kommer således til at stå over for den biologiske fars ret til at være juridisk far for sit eget barn og barnets ret til at kende sit biologiske ophav. Det kan herefter diskuteres, hvad der er bedst for barnet, men det vil ikke være muligt at give et konkret svar.

Det forhold, at moren kan afgive en omsorgs- og ansvarserklæring med en anden mand uden at have en oplysningspligt, kan medføre en risiko for misbrug – særligt hvis moren bevidst vil afskære den biologiske fars mulighed for registrering. Begrænsningen af oplysningspligten medfører, at hensynet til en mor, der lever i et ægteskab eller fast samlivsforhold går forud for den biologiske fars registrering af faderskab.

Det fremgår af analysen, at den sociale forælders kontakt til barnet afhænger af, at parterne er enige herom, eller at der kan fastsættes samvær efter FOL § 20. Ved indførelsen af medmoderskab i lovgivningen var Ministeriet bag lovforslaget af den opfattelse, at samvær for en social forælder var omfattet af lovgivningen. Ud fra bestemmelsens ordlyd og retspraksis kan det dog konkluderes, at dette ikke nødvendigvis er tilfældet. En social forælder er omfattet af personkredsen, der kan få fastsat samvær efter § 20, men i situationer, hvor der de facto er tre forældre, vil det hurtigt kunne falde uden for bestemmelsens anvendelsesområde. Dette skyldes, at der er større sandsynlighed for, at der allerede er to forældre i barnets liv, som barnet har kontakt til, og at der således ikke nødvendigvis er grundlag for at fastsætte samvær med en social forælder.

Ud fra ovenstående kan det afslutningsvis konkluderes, at lovgivningen ikke fuldt ud rummer familiekonstellationer, hvor der de facto er tre forældre.

ABSTRACT

Family constellations change over time and it has become more and more common that a child has more than two parents. The situation with three parents can occur in a reconstituted family, for example where the mother has found a new husband, and the child therefore has a mother, a father and a stepfather. In this situation the child has two legal parents and a social parent. The situation with three parents can also occur in the rainbow family which is a family where at least one parent is lesbian, gay, bisexual or transgender. A situation with three parents in the rainbow family can for example occur when a lesbian couple and a man decide to have a child together. The child will have two mothers and one father. Two of the parents are biological parents, whereas the last parent is a social parent.

In Denmark it is only possible to register two legal parents, which can cause issues with parental custody, visitation, inheritance, etc., when a child in fact has three parents. Such an issue might occur in the situation where the parties subsequently find that the registered father is not the biological father, and where the biological father wants a relationship with the child. The limitation of only two legal parents can prevent the biological father from obtaining legal parenthood and will therefore also prevent him from obtaining the rights associated with legal parenthood. The child can also be prevented from getting to know its biological father.

This master thesis examines which issues can occur when a child has more than two parents and examines whether a social or biological parent with no part in the legal parenthood can obtain legal rights regarding the child - either by law or by agreement.

The analysis is based on two cases where there are three parents. The first case is about a biological father who is not registered as a legal father. The analysis is based on finding solutions for this biological father regarding the legal parenthood, parental custody and visitation. The second case is about the rainbow family, where there are either two mothers and one father or two fathers and one mother. There are two rainbow families in the case because they are different when it comes to the law. The situation with two lesbian mothers and one father is included in the Children Law because of the rules about co-motherhood. There are no such rules for the two gay fathers, therefore they are forced to find other ways, if they both want to be legal parents or if they want to obtain other legal rights regarding the child. The analysis regarding the rainbow families is based on finding solutions for them regarding legal parenthood, adoption, custody and visitation.

The analysis leads to the conclusion that the laws regarding legal parenthood do not include the families with three parents. Therefore at least one of the parents will only be a social parent with no legal rights regarding the child. The three parents can make different arrangements within the family, for instance a legal parent can transfer the parental custody to a social parent. This, however, does not change the fact that there can only be two legal parents. Therefore, the three parents are not treated equally regarding the child.

Retskilder og litteratur

1. Love

LOV nr. 532 af 12. juni 2012 om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, lov om ægteskabets retsvirkninger og retsplejeloven og om ophævelse af lov om registreret partnerskab

LOV nr. 602 af 18. juni 2012 om ændring af lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning m.v., børneloven og lov om adoption

LBKG nr. 392 af 22. april 2013, Adoptionsloven

LOV nr. 652 af 12. juni 2013 om ændring af børneloven, lov om adoption, retsplejeloven og forskellige andre love

LBKG nr. 1817 af 23. december 2015, Børneloven

LBKG nr. 1820 af 23. december 2015, Forældreansvarsloven

LBKG nr. 1821 af 23. december 2015, Adoptionsloven

2. Forarbejder

LFF nr. 2 af 4. oktober 2000, Forslag til Børnelov

LFF nr. 133 af 31. januar 2007, Forslag til Forældreansvarslov

LFF nr. 105 af 28. januar 2009, Forslag til lov om ændring af adoptionsloven og forskellige andre love

LFF nr. 207 af 10. april 2013, Forslag til lov om ændring af børneloven, lov om adoption, retsplejeloven og forskellige andre love

LFF nr. 157 af 13. april 2012, Forslag til Lov om ændring af forældreansvarsloven, retsplejeloven og lov om Det Centrale Personregister

KBET nr. 126 af 2. december 1949 om ændring af reglerne om fastsættelse af faderskab

KBET nr. 1350 af 17. november 1997 om børns retsstilling

LFB nr. 2 af 22. maj 2001, Betænkning over Forslag til børnelov afgivet af retsudvalget

LFB nr. 207 af 23. maj 2013, Betænkning over forslag til lov om ændring af børneloven, lov om adoption, retsplejeloven og forskellige andre love

3. Bekendtgørelser

BKG nr. 1144 af 30. september 2010 om anmeldelse af fødsler

BKG nr. 1859 af 23. december 2015 om registrering af faderskab og medmoderskab i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel

BKG nr. 1863 af 23. december 2015 om adoption

4. Vejledninger

VEJL nr. 11350 af 30. december 2015 om registrering af faderskab og medmoderskab i forbindelse med anmeldelse af barnets fødsel

VEJL nr. 11363 af 30. december 2015 om Statsforvaltningens behandling af sager om faderskab og medmoderskab

VEJL nr. 11362 af 30. december 2015 om samvær

VEJL nr. 11366 af 30. december 2015 om adoption

5. Spørgsmål til ministeren

Endeligt svar på spørgsmål 1 til L 207 af 7. maj 2013, Socialudvalget 2012-13

Endeligt svar på spørgsmål 2 til L 207 af 7. maj 2013, Socialudvalget 2012-13

6. Domme

TFA2010.249/1

TFA2010.445/2

TFA2010.657

TFA2011.341

TFA2012.309

TFA2015.108

TFA2015.166/2

TFA2015.189/2

7. Artikler

Mehlsen, Camilla; Vindum, Anne; Nordentoft, Ane, 2015, *Familieliv i dag*, www.faktalink.dk/titelliste/familien-under-forandring/familieliv-i-dag

8. Litteratur

Krone Christensen, Stine, 2014, *Forældreansvarsloven med kommentarer*, 2. udgave, Karnov Group

Lund-Andersen, Ingrid; Nørgaard, Irene, 2012, *Familieret*, 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Rasmussen, Nell; Røhl, Jane, 2014, *Børn i familie- og socialretten*, 2. udgave, Nyt juridisk forlag

Waage, Jonna, 2015, *Børneloven med kommentarer*, 2. udgave, Jurist- og Økonomforbundets forlag